Funded
by the European Union

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE CONSEIL DE L'EUROPE

Implemented
by the Council of Europe

Projekti kundër Korrupsionit në Shqipëri (PACA)

Manual trajnimi
për agjencitë ligjzbatuese, Prokurorët dhe Gjyqtarët



Manual i trajnuesit

Funded
by the European Union

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE CONSEIL DE L'EUROPE

Implemented
by the Council of Europe

Projekti kundër Korrupsionit në Shqipëri (PACA)

Manual trajnimi për agjencitë ligjzbatuese, prokurorët dhe gjyqtarët

Manual i trajnuesit

Ky botim është përgatitur në kuadrin e projektit kundër korrupsionit në Shqipëri (PACA) dhe me fonded e dhëna nga Bashkimi Evropian. Pikëpamjet e shprehura në këtë botim nuk mund të merren në asnjë mënyrë si pasqyrim i opinionit zyrtar të Bashkimit Evropian dhe/ose të Këshillit të Evropës.

Të gjitha të drejtat janë të rezervuara. Asnjë pjesë e këtij botimi s' mund të përkthehet, të riprodhohet ose të transmetohet në çfarëdo forme ose përmes çfarëdo mjeti, elektronik (CD-Rom, internet, etj.) apo mekanik, duke përfshirë fotokopjimin, inçizimin ose çfarëdo sistemi depozitimi apo marrjeje informacioni, pa lejen paraprake me shkrim nga Këshillit të Evropës (F-67075 Strasbourg Cedex ose contact.econcrime@coe.int).

Për më shumë informacion mbi temën e publikimit, ju lutemi të kontaktoni:
Njësinë e Bashkëpunimit mbi Krimin Ekonomik
Departamentin e Veprimit kundër Krimit
Drejtoria e Përgjithshme e të Drejtave të Njeriut dhe Sundimit të Ligjit
Këshilli i Evropës
E-mail: contact.econcrime@coe.int
Website: www.coe.int/economiccrime

Arti grafik **Kleida Maluka**
Shtypur në Shqipëri nga shtypshkronja **Maluka**

Përmbajtja

Parathenie 4

I. Qëllimet dhe objektivat 5

II. Koncepti i trajnimit 6

III. Zhvillimi i trajnimit 8

1. Orari i programit 8
2. Kuadrati i mirëseardhjes 9
3. Vështrim i përgjithshëm i pastrimit të parave 12
4. Ushtrim praktik me kazusin e simuluar 14
5. Elementet e veprës penale 18
6. Seancë praktike për elementet e veprës penale 26
7. Ndihma juridike e ndërsjellë – zyrtare dhe jozyrtare 31
8. Mjetet kompjuterike të analizës 43
9. Metodat e hetimit financiar 45
10. Metoda e vërtetimit të tërthortë të të ardhurave 46
11. Mekanizmat e konfiskimit të pasurive 58
12. Përgatitja për shqyrtimin gjyqësor 67
13. Prezantimet 70

Parathënie

Hetimi i korrupsionit dhe pastrimit të parave si dhe kërkimi dhe bllokimi i të ardhurave nga krimi - duke përfshirë edhe ato nga përtej kufijve – bëjnë thirrje për përdorimin e metodave moderne dhe efektive nga autoritetet kombëtare të zbatimit të ligjit. Në dy dekadat e fundit Këshilli i Evropës ka intensifikuar punën e tij në zhvillimin dhe monitorimin e zbatimit të instrumenteve ligjore në këto fusha. Grupi i Shteteve kundër Korrupsionit (GRECO) monitoron pajtueshmërinë me standardet e Këshillit të Evropës për anti-korrupsion përmes një procesi dinamik të vlerësimit të ndërsjellë dhe presioni të kolegëve, ndërsa Komiteti i Ekspertëve për Vlerësimin e Masave kundër Pastrimit të Parave dhe Financimit të Terrorizmit (MONEYVAL) vlerëson përputhshmërinë me standardet përkatëse botërore.

Për të ndihmuar shtetet e tij anëtare në vënien në praktikë të rekomandimeve të GRECO-s dhe MONEYVAL, Këshilli i Evropës zbaton projekte teknike bashkëpunimit. Kjo punë në terren ndihmon vendet që të përfitojnë nga qasja në përvojat dhe njohuritë më të mirë evropiane si dhe promovon përfshirjen e praktikave dhe zgjidhjeve të mira.

Ky manual u zhvilluar në kuadër të Projektit kundër Korrupsionit në Shqipëri (PACA), një projekt i përbashkët ndërmjet Këshillit të Evropës dhe Bashkimit Evropian, prej 2,1 milion eurosh, që u zhvillua gjate 2009-2012. Libri është produkti final i një aktiviteti të projektit të gjerë që përfshin një seri trajnimesh me zyrtarë shqiptarë të zbatimit të ligjit. Programi i trajnimit ofruar policisë, prokurorët dhe gjyqtarët me aftësi jetike dhe know-how në ndjekjen dhe hetimin e krimit ekonomik dhe ndjekja e të ardhurave të saj. Si rezultat, nëntë zyrtarët e zbatimit të ligjit u bë trajnerëve të certifikuar të drejtë për të trajnuar bashkëmoshatarët e tyre.

Trajnimet u organizuan në bashkëpunim me Institutin për Qeverisje të Baselit. Dëshiroj të përfitoj nga ky rast për të falënderuar ekspertët e tyre, angazhimin profesional dhe njohuritë e të cilëve ndihmuan në përfundimin me sukses të këtij ushtrimi të rëndësishme. Falënderoj edhe partnerët tanë shqiptarë nga Ministria e Brendshme, Prokuroria e Përgjithshme dhe Shkolla e Magjistraturës, mbështetje dhe ekspertizë e të cilëve ishin të domosdoshme. Së fundi, ky manual nuk do të ishte materializuar pa shërbimet e dedikuara të Z. Gent Ibrahimi, konsulent afat-gjatë i projektit PACA.



Ivan Koedjikov
Shef i Departamentit të Veprimit kundër Korrupsionit
Strasburg, Dhjetor 2012

I. Qëllimet dhe objektivat

Qëllimi i këtij manuali është t'i ofrojë Shkollës së Magjistraturës (SHM) dhe Qendrës për Formimin e Policisë (QFP) në Shqipëri plane dhe materiale për trajnimin e agjencive të zbatimit të ligjit, prokurorëve dhe gjyqtarëve në fusha tematike që kanë të bëjnë me: i) zbulimin dhe hetimin e veprave të lidhura me korrupsionin; ii) zbulimin dhe hetimin e veprave të lidhura me pastrimin e parave dhe financimin e terrorizmit; iii) gjurmimin dhe zbulimin e produkteve të veprës penale, përfshirë bashkëpunimin ndërkombëtar për këto çështje; dhe iv) teknikat e trajnimit profesional/të të rriturve.

II. Koncepti i trajnimit

Programi i trajnimit ndërtohet rreth metodës të njohur si nxënie e bazuar tek pjesëmarrësit. Ky është një koncept që i përfshin pjesëmarrësit drejtpërdrejt në procesin e nxënies. Programi përmban një hetim të simuluar të lidhur me veprat e korrupsionit dhe pastrimit të parave, si dhe një numër seancash praktike, që u mundësojnë pjesëmarrësve të mësojnë duke zhvilluar edhe detyra konkrete.

Programi i përgjithshëm i trajnimit do të zgjasë pesë ditë e gjysmë. Numri i pjesëmarrësve në një klasë duhet të kufizohet në jo më shumë se 25 pjesëmarrës dhe auditori i duhur do të përfshinte gjyqtarë, prokurorë, oficerë të policisë gjyqësore, efektiva të policisë dhe pjesëtarë të njësisë së inteligjencës financiare.

Ky trajnim do të jetë një program ndërveprues i synuar për ta orientuar specialistin nga elementet bazë të veprës penale të korrupsionit, pastrimit të parave ose financimit të terrorizmit deri në një nivel shumë të përparuar, duke u kërkuar pjesëmarrësve të kryejnë konkretisht një hetim financiar të ndërlikuar. Në qendër të programit është zhvillimi i një ushtrimi praktik "real" për pesë ditë e gjysmë, i cili do t'i përngjasojë një çështjeje reale të korrupsionit në shkallë të gjerë, ku pjesëmarrësit do ta hetojnë konkretisht çështjen duke mbledhur afërsisht 55 prova shkresore dhe qindra shkresa bankare të përmbledhura. Kjo do të përfshijë analizën e vëllimeve të mëdha të të dhënave, mbledhjen dhe organizimin e provave në mënyrën e duhur për prezantim në seancën gjyqësore dhe vërtetimin e bazës për konfiskimin e pasurive që ndodhen shumë larg veprës penale fillestare të korrupsionit. Ky ushtrim do të ndërtohet rreth një kazusi specifik shqiptar, i projektuar dhe krijuar për Shqipërinë, që ngërthen zbatimin e dispozitave penale përkatëse, të dhëna dhe shkresa tregtare dhe bankare, si dhe procedura ekzekutimi. Pjesëmarrësit do të ndahen në ekipe sipas detyrave të veçanta. Çdo ekip do të përbëhet prej katër personash. Ata do ta fillojnë hetimin e simuluar me informacionin e përftuar nga burimet e hapura të informacionit dhe të dhëna për veprimtari të dyshimtë bankare në një juridiksion të huaj. Ushtrimi do t'i shpjerë ekipet nëpër një mori transaksionesh financiare që synojnë fshehjen dje maskimin e burimit, të vendndodhjes dhe pronësinë së produkteve të kundërligjshme. Ekipet do të shfrytëzojnë një larmi teknikash të hetimit të veprave penale, për të identifikuar dëshmitarët dhe provat që do të përdoren për të vërtetuar secilin prej elementeve të veprës penale të pastrimit të parave dhe korrupsionit, dhe për të udhëhequr veprimet për kthimin e pasurive. Gjatë programit prej pesë ditësh e gjysmë, realizimi i këtij ushtrimi praktik do të kërkojë afërsisht 20 orë.

Komponentët përkatës të trajnimit dhe seancave praktike do të shpërndahen gjatë gjithë këtij ushtrimi mjaft ndërveprues, për t'i pajisur pjesëmarrësit me shprehitë e duhura për ta kryer kazusin me sukses dhe për ta përgatitur atë për shqyrtim gjyqësor. Komponentët kryesorë të trajnimit do të përfshijnë:

- Koncepti i pastrimit të parave;
- Përdorimi i mjeteve elektronike për të organizuar, sistemuar dhe rimarrë provat;
- Elementet e dispozitave penale përkatëse: një seancë praktike për këto elemente;
- Teknikat e hetimit financiar dhe rregullat për shqyrtimin e provave: Burimi dhe përdorimi në analizën e fondeve;

- Teknikat e ndihmës juridike të ndërsjellë: Çështje të pranueshmërisë së provave lidhur me informacionin e huaj të përftuar;

- Metodat e rikthimit dhe konfiskimit të aseteve të vendosura në vende të tjera;

- Përdorimin e kompjuterëve për të organizuar, analizuar dhe paraqitur vëllime të mëdha të provave financiare.

Në përfundim të programit, rezultatet e hetimit do të organizohen dhe sistemohen për të vazhduar me procedimin penal. Çdo grup do ta shtjellojë çështjen e tij nëpërmjet prezantimeve të caktuara posaçërisht për provat. Këto do të përfshijnë proceset që përdoren në shqyrtimin gjyqësor penal: referimin e çështjes (fjalën e hapjes), paraqitjen e provave të nevojshme për të vërtetuar çdo element të veprës penale dhe të provave të mjaftueshme për të siguruar nxjerrjen e urdhrave të konfiskimit. Kjo fazë përfundimtare mund të shndërrohet në një shqyrtim gjyqësor të simuluar me shtimin e dy ditëve të tjera mësimore.

Metoda e pjesëmarrjes do të zhvillojë me shpejtësi kapacitetin operativ, sepse materiali do të paraqitet dhe përforcohet nëpërmjet tre mënyrave të të nxënit që plotësojnë njëra-tjetrën: leksionit, hetimit të simuluar të një kazusi konkret shqiptar dhe përgatitjes së provave për paraqitje në shqyrtim gjyqësor.

Çdo pjesëmarrës do të përdorë një laptop i cili përmban softuer të instaluar paraprakisht dhe të gjitha materialet e trajnimit. Puna do të jetë zhvillohet në një mjedis të informatizuar ku përdoren aplikime kompjuterike për të organizuar provat dhe për të zhvilluar një pjesë të mirë të analizave financiare.

Programi do t'u mundësojë gjyqtarëve, prokurorëve dhe policisë gjyqësore të kuptojnë plotësisht metodologjinë për organizimin e një çështjeje të ndërlikuar korrupsioni, përdorimin e provave rrethanore, mënyrën e mbledhjes së provave, organizimin e provave duke përdorur teknika të specializuara të hetimit financiar, metodat e vërtetimit të provave në një çështje korrupsioni financiar, organizimin e provave sipas elementeve të veprës penale, shpjegimin dhe kuptimin e mënyrës së analizimit të provave me anë të kompjuterit, pranueshmërinë e diagrameve për të përmbledhur provat e ndërlikuara financiare, pranueshmërinë e provave të ndodhura në një shtet tjetër dhe përdorimin e dëshmive.

III. Zhvillimi i trajnimit

1. Orari i programit

Orari i programit duhet të jetë i ndryshueshëm, për t'iu përshtatur fushave që mund të shtrohen për diskutim. Zbatimi me përpikëri i orarit të fillimit dhe të përfundimit të çdo moduli nuk është me rëndësi vendimtare. Megjithatë udhëheqësi i trajnimit duhet të jetë gjithnjë në dijeni të ritmit të ecurisë së grupit dhe, kur e sheh të nevojshme, bën rregullime e përshtatje për të garantuar mbulimin dhe trajtimin e të gjitha fushave tematike kritike. Orari i mëposhtëm i programit shërben si udhëzues që duhet të përdoret për paraqitjen e rregullt të modulit të trajnimit dhe kohën që duhet të caktohet për të punuar me kazusin e simuluar.

Pjesët në vijim të orarit të programit janë orientime hap pas hapi për çdo modul leksioni, seancë praktike dhe zhvillim të kazusit të simuluar.

Orari	E hënë	E martë	E mërkurë	E enjte	E premte	E shtunë
9:00	**Fjalët e hapjes** **Përshkrim i përgjithshëm i programit**	**Elementet e veprës penale** **Seancë praktike**	**NJHF** *Folësi i ftuar*	**Metoda e vërtetimit të tërthortë të të ardhurave**	**Mekanizmat e konfiskimit të pasurive**	Përgatitja e prezantimit
10:00	Pushim	Pushim			Pushim	Pushim
10:30 **11:00**	**Përshkrim i përgjithshëm i pastrimit të parave** Paraqitja e kazusit të simuluar	Vazhdim i kazusit të simuluar	Vazhdim i kazusit të simuluar	Vazhdim i kazusit të simuluar	Vazhdim i kazusit të simuluar	Prezantimet * Vështrim i përgjithshëm i rastit * Elementet e veprës penale * Provat financiare * Konfiskimi i pasurisë
12:00	Dreka	Dreka	Dreka	Dreka	Dreka	
1:00	**Organizimi i provave elektronike**	**Ndihma juridike e ndërsjellë**	**Metodat e hetimit financiar** **Seancë praktike**	**Prokurori i NJHGJ-së** *Folësi i ftuar*	**Përgatitja për shqyrtim gjyqësor** **Përshkrim i përgjithshëm i kazusit** **Elementet e veprës penale** **Provat financiare** **Konfiskimi i pasurisë**	Mbyllja
2:00	Vazhdim i kazusit të simuluar	Vazhdim i kazusit të simuluar				
2:30	Pushim	Pushim	Pushim	Pushim	Pushim	
3:00 **4:00**	Vazhdim i kazusit të simuluar **Elementet e veprës penale**	Vazhdim i kazusit të simuluar **Mjetet kompjuterike të analizës**	**Metodat e hetimit financiar** **Prezantime**	Vazhdim i kazusit të simuluar	Presentation Preparation * Përshkrim i përgjithshëm i kazusit * Elementet e veprës penale * Provat financiare * Konfiskimi i pasurisë	
5:00						

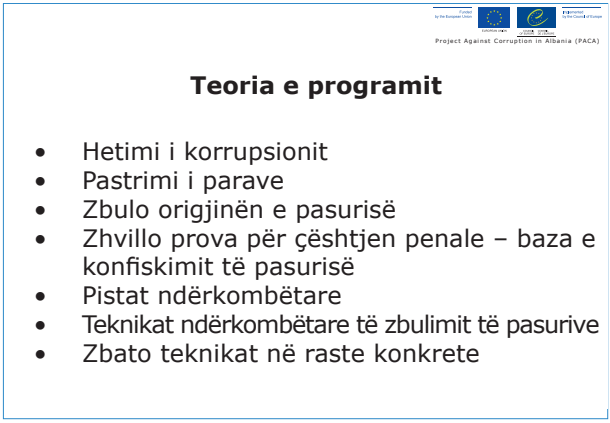
2. Kuadrati i mirëseardhjes

"Kuadrati i mirëseardhjes" përdoret për të prezantuar trajnuesit dhe pjesëmarrësit dhe për të dhënë një vështrim të përgjithshëm të programit. Kuadrati i parë përmban emrin e programit, si dhe vendin dhe datën e zhvillimit të tij.

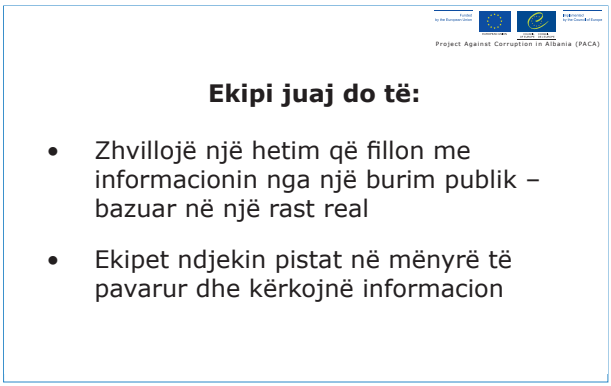


Kuadrati i dytë prezanton trajnuesit dhe pjesëmarrësit. Emrat e trajnuesve duhet të përfshihen në kuadrat. Secilit prej pjesëmarrësve duhet t'i jepet mundësia të prezantohet dhe të tregojë institucionin dhe pozitën e tij.

Kuadrati i tretë përmban teorinë e programit dhe një vështrim të përgjithshëm të seancave kryesore të programit. Secila prej këtyre seancave duhet të shpjegohet shkurtimisht, si dhe të thuhet se ushtrimi praktik është epiqendra e programit rreth të cilit do të zhvillohen temat e tjera nëpërmjet këtij hetimi të simuluar "të prekshëm".

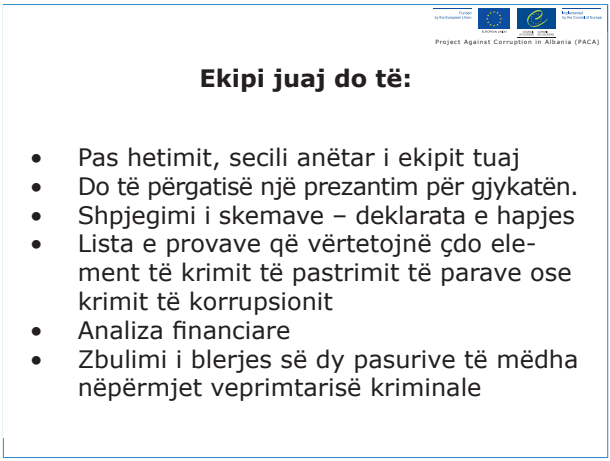


Kuadrati i katërt do të shërbejë si pikënisje për të shpjeguar ushtrimin praktik në hollësi. Ju lutemi referojuni pjesës "Koncepti i trajnimit" më lart si orientim për të shpjeguar ndërtimin dhe konceptet e ushtrimit.



Kuadrati i pestë (i përfshirë këtu) përdoret për t'i kujtuar trajnuesit të shpjegojë materialet që janë vendosur mbi kompjuterët e tyre – materiali i quajtur "Dosjet e pjesëmarrësve". Kjo dosje elektronike përmban tre nën-dosje: Ligjet, Dokumentet e Ushtrimit Praktik (UP)-së dhe Prezantimet në PowerPoint. Nën-dosja e parë, Ligjet, duhet të përmbajë të gjitha ligjet përkatëse shqiptare të lidhura me veprat penale të korrupsionit dhe pastrimit të parave, ndihmën juridike të ndërsjellë, kodin penal, kodin e procedurës penale, Udhëzuesin për Hetimin e Krimit Financiar dhe Ligjin Anti-mafia. Nën-dosja e dytë përmban të gjitha dokumentet e UP dhe Inventarin e Dosjes Hetimore (IDH). Trajnuesi duhet të shpjegojë se të gjitha dokumentet e UP-së (përveç dokumenteve 1 dhe 4) kanë një fjalëkalim i cili do të bëhet i ditur vetëm kur grupi të kërkojë të ndjekë një pistë konkrete. Më pas, dokumenti i UP-së plus fjalëkalimi do t'i jepen grupit. Nën-dosja e tretë përmban të gjitha prezantimet në PowerPoint dhe mini-seancat praktike që do të përdoren në program.

Kuadrati i gjashtë përshkruan prezantimet që do të bëhen nga çdo pjesëmarrës në fund të programit. Prezantimet do të vijojnë rrjedhën e procesit gjyqësor normal: fjalën e hapjes / referimin, paraqitjen e provave, përdorimin e provave financiare mbështetëse, sigurimin e dënimit dhe në fund paraqitjen e provave për të konfiskuar pasuritë që përfaqësojnë produktet e veprës penale.



Fjala e hapjes bën një përshkrim të përgjithshëm të skemës së korrupsionit dhe pastrimit të parave. Qëllimi i kësaj është të organizohen faktet e kazusit në një mënyrë që do t'i mundësonte gjykatës të kuptojë hollësitë e veprimtarisë korruptive, metodën që do të përdoret për të provuar veprën penale dhe shumën e të ardhurave të kundërligjshme. Ky përshkrim i përgjithshëm mund të ndahet midis 2 ose 3 grupeve, duke i caktuar çdo grupi një pjesë të skemës së përgjithshme.

Prezantimi i dytë përcakton veprën penale për të cilën ngrihet akuza, identifikon çdo element të dispozitës ligjore të shkelur dhe tregon konkretisht çdo provë që ka vërtetuar çdo element. Kjo duhet të bëhet duke iu referuar numrit të dokumenteve dhe duhet të përmbledhë shkurtimisht si e vërtetojnë provat çdo element të krimit. Ky prezantim duhet të bëhet dy herë: një herë për veprën e korrupsionit dhe një herë për akuzën e pastrimit të parave.

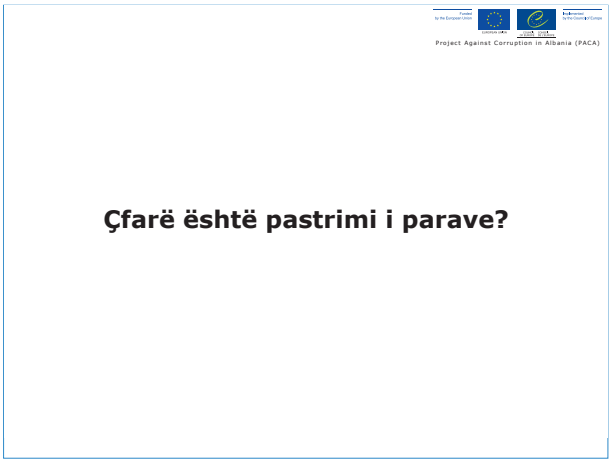
Prezantimi i tretë do të bëjë analizën e burimit dhe përdorimit të parave, për të përcaktuar shumën e përgjithshme të të ardhurave të siguruara nga korrupsioni.

Pjesa për gjurmimin dhe zbulimin e origjinës së pasurisë do të kulmojë me një prezantim që do të tregojë qartë lidhjen e pasurisë me veprimtarinë korruptive. Të dhënat konkrete që do të vërtetojnë çdo hap të lëvizjeve të fondeve, do të përfshihen si prova.

3. Vështrim i përgjithshëm i pastrimit të parave

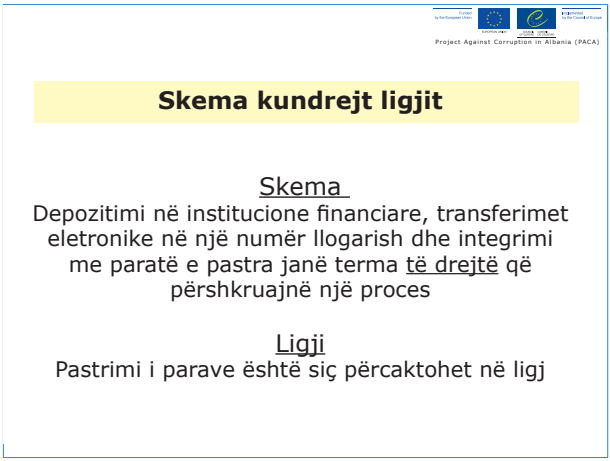
Koha e përafërt për këtë temë: 30 minuta

Në fillim trajnuesi u kërkon pjesëmarrësve të japin përkufizimin e tyre të pastrimit të parave. Shumica e përkufizimeve do të përfshijnë deklarimet që pastrimi i parave është procesi i marrjes së fondeve të siguruara në mënyrë të kundërligjshme dhe duke përdorur transaksione të ndryshme për të krijuar përshtypjen sikur paratë janë të përligjura. Këto përkufizime duhet të pranohen dhe të përplotësohen. Megjithatë qëllimi i kësaj faze paraprake është të krijohet terreni për shpjegimin e mëvonshëm – gjatë kuadratit 3 – që pastrimi i parave është "siç përcaktohet në ligj". Kjo do të shpjegohet më poshtë.



Kuadrati i dytë tregon një pamje reale të $ 205 milionë dollarëve që u sekuestruan në një shtëpi modeste në Qytetin e Meksikos. Burimi i këtyre fondeve ishte nga shitja e kimikateve të përdorura për të prodhuar droga të kundërligjshme. Qëllimi i këtij kuadrati është të ilustrojë se personi i cili ishte në pronësi të këtyre të hollave, nuk kishte një skemë të mirë të pastrimit të parave. Kjo vërtetohet me faktin se askush nuk do të dëshironte të mbante kaq shumë para fizike në një vend – këto para rrezikojnë të shkatërrohen, të vidhen ose të konfiskohen nga organet e zbatimit të ligjit. Po kështu, një vëllim kaq i madh parash fizike nuk mund të lëvizet lehtë, madje as të shpenzohet kollaj. Shpenzimi i shumave të mëdha të parave krijon dyshime. Prandaj është e qartë se ky person nuk kishte një proces efiçient të pastrimit të parave, që t'i mundësonte atij të lëvizte me shpejtësi fondet në një sistem financiar ku ato mund të transferohen në të gjithë botën brenda disa sekondave nëpërmjet transferimit elektronik, dhe mund të përdoren për të blerë pasuri me shumë më pak dyshime. Këtu duhet sqaruar se pastrimi i parave në shkallë të gjerë shpesh kërkon një sistem për depozitimin e fondeve në sistemin financiar.

Kuadrati i tretë është çështja kryesore në këtë prezantim.



Në fillim shtruam pyetjen, "Çfarë është pastrimi i parave" dhe dhamë përkufizime të ndryshme. Megjithatë, për qëllimin e organeve ligjzbatuese (hetimi, procedimi penal dhe shqyrtimi gjyqësor) neve nuk na interesojnë shumë përkufizimet e përgjithshme të pastrimit të parave. Neve na intereson vetëm gjuha e ligjit, gjuha specifike dhe elementet e dispozitës ligjore. Prandaj, për çdo shtet, pastrimi i parave është "siç përcaktohet në ligj".

Ky kuadrat në fillim tregon tre fazat e pastrimit të parave:

Këto faza diskutohen sepse këto terma janë përdorur për shumë vite dhe pjesëmarrësit mund t'i kenë dëgjuar. Ato nuk po diskutohen në lidhje me ligjin. Është shumë e rëndësishme të theksohet se këta janë thjesht terma të përgjithshëm të përdorur për të përshkruar procesin e pastrimit të parave dhe **nuk kanë lidhje** me ligjin. Këta terma nuk gjenden në gjuhën e dispozitave dhe prandaj **nuk janë elemente të veprës penale**.

Shpjegimi i këtyre termave të përgjithshëm mund të gjendet në faqen zyrtare të Zyrës së Kombeve të Bashkuara për Drogat dhe Krimin (UNODC) (http://www.unodc.un.or.th/money_laundering/) si vijon:

> "Procesi i pastrimit të parave mund të ndahet në tre faza – *depozitimi i parave në institucione financiare, transferimi elektronik në një numër llogarish dhe integrimi me paratë e pastra.* Këto shihen më së miri si një proces. Faza e **depozitimit të parave në institucione financiare** përfaqëson hyrjen fillestare të produkteve të veprës penale në sistemin financiar. Kjo fazë shërben për dy qëllime – ajo e çliron autorin e krimit nga mbajtja dhe ruajtja e vëllimit të madh të parave fizike dhe i vendos paratë në rrjedhën financiare të përligjur. Faza e depozitimit vlerësohet si më e rrezikshmja, sepse në këtë fazë mundësitë e krijimit të dyshimit janë më të mëdha.
>
> Faza e parë e transferimit të vëllimit të parasë fizike produkt i drogave ose krimeve të tjera shpesh përfshin kontrabandën nga një shtet në tjetrin. Shuma e parave fizike që po kontrabandohen po rritet, sepse po vendosen rregulla për të monitoruar paratë fizike të kaluara nëpërmjet institucioneve tregtare dhe financiare.

Pas depozitimit të parave në institucione financiare vjen faza e **transferimit elektronik në llogari të ndryshme**, që normalisht përbëhet nga një sërë transaksionesh të synuara për të fshehur origjinën e fondeve. Kjo është faza me natyrë më të ndërlikuar dhe më ndërkombëtare. Gjatë kësaj faze, për shembull, pastruesi i parave mund të fillojë me kalimin e fondeve në mënyrë elektronike nga një shtet në tjetrin, pastaj i ndan ato në investime të vendosura në opsione financiare të përparuara ose në tregje të vendeve të tjera, duke i lëvizur ato vazhdimisht për t'iu shmangur zbulimit, duke shfrytëzuar çdo herë të çara ose papajtueshmëri në legjislacion, dhe duke përfituar nga vonesat në bashkëpunimin gjyqësor ose policor. Vendet pa legjislacion të përshtatshëm i ndihmojnë pastruesit e parave duke mos i lejuar hetuesit të gjurmojnë rrjedhën e fondeve të paligjshme nëpërmjet sistemit financiar të tyre.

Faza e fundit e pastrimit të parave quhet me termin faza e **integrimit me paratë e pastra**, sepse pikërisht në këtë moment fondet i rikthehen kriminelit duke krijuar përshtypjen se janë siguruar nga burime të përligjura. Pasi janë depozituar fillimisht si para fizike dhe pasi janë transferuar elektronikisht nëpërmjet një numri operacionesh financiare, tani produktet kriminale integrohen plotësisht në sistemin financiar dhe mund të përdoren për çdo qëllim, përfshirë financimin e më shumë krimeve."

Në pjesën e dytë të kuadratit shkruhet: "Pastrimi i parave është siç përcaktohet në ligj". Kjo do të thotë që ne duhet të analizojmë dispozitën penale shqiptare të pastrimit të parave. Kjo dispozitë gjendet në Nenin 287 të Kodit Penal të Republikës së Shqipërisë. Ky Nen përmban katër lloje të ndryshme veprimtarish (pikat a, b, c dhe dh) të cilat dënohen si vepra penale të pastrimit të parave. Një analizë e kujdesshme e secilës prej këtyre pikave (duke i ndarë ato në elemente të veprës penale) do të na tregojë me përpikëri se çfarë quhet pastrim i parave në Shqipëri. Ky pastrim parash do të jetë as më shumë e as më pak por vetëm ashtu siç e përcakton ligji në Shqipëri. Depozitimi në institucione të ndryshme financiare, transferimi elektronik në llogari të ndryshme dhe integrimi me paratë e pastra nuk janë koncepte ligjore, as elemente të veprës penale të pastrimit të parave. Ato janë vetëm terma të përdorur për të përshkruar një proces të përgjithshëm, por nuk kanë vend në sallën e gjyqit.

Pjesa për elementet e veprës penale më poshtë do ta analizojë më hollësisht këtë dispozitë.

4. Ushtrimi praktik me kazusin e simuluar

Ushtrimi praktik me kazusin e simuluar bazohet në hetimin real të një zyrtari të lartë politik në një shtet tjetër. Faktet janë ndryshuar pothuajse tërësisht, por zyrtari i lartë u dërgua në gjyq dhe u dënua për akuza të lidhura me korrupsionin.

Për këtë kazus të simuluar janë krijuar afërsisht 55 dokumente. Çdo dokument përbën një provë të mundshme. Dokumentet janë të gjitha me numër dhe të mbrojtura me fjalë-kalim. Qëllimi i kësaj është që të gjitha dokumentet (provat) të vihen menjëherë në dispozicion të pjesëmarrësve në kompjuterë, por ata nuk do të jenë në gjendje të kenë qasje në këto prova pa kërkuar të ndjekin një pistë të frytshme. Kazusi është projektuar për të simuluar një hetim real sa më të afërt me mjedisin e simuluar. Ashtu si në një hetim real, provat ekzistojnë por bëhen të

disponueshme vetëm kur hetuesi / prokurori ndjek pistat e duhura. Pjesëmarrësit duhet ta trajtojnë këtë ushtrim njëlloj si një hetim real.

Gjatë programit pesë-ditor pjesëmarrësit do të ndahen në grupe prej katër ose pesë vetësh. Çdo grup do të jetë një organ hetimor, do të kryejë hetimin e simuluar dhe do ta përgatisë çështjen për shqyrtim gjyqësor në mënyrë të pavarur nga grupet e tjera.

Trajnuesit e programit do të veprojnë si instruktorë, për të ndihmuar grupet gjatë hetimit. Çështja do të fillojë pas modulit "Vështrim i përgjithshëm i pastrimit të parave". Trajnuesi do t'u japë pjesëmarrësve këto shpjegime dhe udhëzime:The participants will be divided into group of four or five persons;

- Pjesëmarrësit do të ndahen në grupe prej katër ose pesë vetësh;
- Çdo grup do të zhvillojë hetimin e simuluar në mënyrë të pavarur;
- U kujton pjesëmarrësve se të gjitha materialet e programit, përfshirë dokumentet (provat) e ushtrimit praktik, janë shkarkuar elektronikisht në kompjuterët e tyre në dosjen e titulluar "Dosja e pjesëmarrësit";
- Kazusi do të marrë shkas nga një pretendim që e ka origjinën në informacionin e publikuar nga një burim i hapur – artikull gazete që përmban informacion konkret për një Ministër në qeveri. Ky informacion mbështetet më tej me marrjen e një "transmetimi spontan" të informacionit nga qeveria zvicerane;
- Pjesëmarrësit do të udhëzohen të hapin Dokumentin 1, i cili nuk është i mbrojtur me fjalëkalim. Ata duhet ta lexojnë dokumentin, të diskutojnë pretendimet midis pjesëtarëve të grupit dhe të vendosin çfarë veprimi i posaçëm hetimor duhet ndërmarrë. Pastaj pjesëmarrësit do të udhëzohen të hapin Dokumentin 4, i cili gjithashtu nuk është i mbrojtur me fjalëkalim. Me marrjen e këtij informacioni, autorizohet një zyrtar hetimi.

Tani trajnuesi duhet të kërkojë nga grupi plenar ide se çfarë lloj veprimi hetimor duhet të ndërmerret. Kërkesat për veprim hetimor duhet të jenë konkrete dhe jo të përgjithshme. Me fjalë të tjera, kërkesa duhet të përcaktojë konkretisht cilin person do të dëshironin të intervistonin, cilën bankë dëshirojnë të kontaktojnë, emrin konkret të llogarisë bankare dhe dokumentacionin e posaçëm që dëshirojnë të këqyrin. Kërkesa nuk duhet të jetë tejet e përgjithshme, për shembull, "ne duam të sigurojmë të gjithë dokumentacionin bankar për të gjitha kompanitë në të cilat ai mund të jetë përfshirë". Në Shqipëri nuk ka bazë të dhënash të centralizuar të llogarive bankare, prandaj kjo lloj kërkese e përgjithshme do të ishte e pamundur.

Kërkesat konkrete për veprim hetimor të bëra nga grupi plenar, trajnuesi duhet t'i shënojë në formën e një liste në tabelë. Të paktën njëra prej këtyre kërkesave duhet të jetë intervistimi i autorit të artikullit të gazetës dhe/ose të sigurohet kopja e deklarimit të pasurisë nga ana e Ministrit. Pastaj trajnuesi mund t'u japë të gjitha grupeve ose intervistën me autorin e artikullit të gazetës (dokumenti 3), ose kopjen e deklarimit të pasurisë nga ana e Ministrit (dokumenti 2). Në këtë fazë, të gjitha grupet duhet t'i kenë të tre këto dokumente.

Arsyeja e komunikimit me të gjithë klasën është t'u tregohet pjesëmarrësve çfarë rruge do të ndjekë hetimi në auditor. Trajnuesi do t'u japë të gjitha grupeve tre dokumentet e para, siç tregohet më lart në orën plenare.

Pasi të ketë shpërndarë këto tre dokumente të para, trajnuesi do t'i shpjegojë klasës mënyrën e përdorimit të Inventarit elektronik të Dosjes Hetimore (IDH). IDH është një fletë pune në Excel, e cila gjendet në Dosjen e çdo pjesëmarrësi, në nën-dosjen "Dokumentet e UP-së" në fund të listës së dokumenteve. Pjesëmarrësit duhet të orientohen si ta hapin këtë IDH. Në vijim jepet një shpjegim i këtij dokumenti, mënyra e përdorimit dhe vlera e tij:

Inventari i Dosjes Hetimore (IDH)

Dok #	Dëshmitari	Fjala kyçe përshkruese	Hiperlinku	Pastrimi i parave	Korrupsioni	Sekuestro e pasurive	Komente
3	Gjika	Gazetar	Doc 3.doc	Po	Po	Po	

IDH është një fletë pune në Excel, e formatuar në mënyrë të tillë ku do të shënohet çdo provë që sigurohet. Procesi është tejet i thjeshtë, por vlera është e madhe. Udhëzojini pjesëmarrësit të shënojnë në IDH të tre dokumentet që kanë marrë tashmë. Regjistrimi duhet të bëhet siç tregohet më lart. Të tre kolonat e para janë vetë-shpjeguese. Kolona e katërt është për të bërë hiperlink të dokumentit (provës) me fletën e punës. Ky proces realizohet duke ndjekur këta hapa:

- Në fletën e punës në Excel (IDH) vendoseni kursorin në kuadratin nën kolonën e hiperlinkut;
- Klikoni me të djathtë në këtë kuadrat dhe do të shfaqet një meny;
- Në këtë meny zgjidhni hiperlinkun;
- Nga lista e dokumenteve në dritaren "insert hyperlink", zgjidhni dokumentin që do të lidhet – në shembullin më lart do të ishte dokumenti numër 3, pastaj klikoni OK.

Kolonat e emërtuara "pastrimi i parave", "konfiskimi i pasurive" dhe "korrupsioni" përdoren për të treguar nëse prova e siguruar ka të dhëna që do të kishin lidhje me ndonjërin nga këta zëra. Për shembull, në rast se dokumenti përmban prova të shkeljes së pastrimit të parave, ju mund të vendosni thjesht "po" në këtë kolonë. Ta zëmë se në përfundim të një hetimi real mund të jenë mbledhur 200 prova. Nëse dëshironi t'u hidhni një sy të gjitha provave që kanë të bëjnë me pastrimin e parave, atëherë thjesht realizoni funksionin "sort" (grupo) në këtë kolonë dhe do t'ju jepen të gjitha provat që kanë të bëjnë me pastrimin e parave. Kolona e emërtuar "korrupsioni" mund të përdoret në mënyrë të ngjashme. Kolona "konfiskimi i pasurive" mund të gjurmojë dhe zbulojë provat që kanë të bëjnë me pasuri konkrete. Për shembull, nëse janë gjetur prova që tregojnë mundësinë e konfiskimit të një shtëpie, veture dhe barke, ju vendosni vetëm njërën nga këto fjalë në kolonë për të parë nëse ajo provë përmban të dhëna që do të përdoreshin për të vërtetuar se pasuria është produkt i korrupsionit.

Duhet të theksohet se në fund të fletës së punës në Excel, IDH përmban një shirit të dytë ku shkruhet "sample" (modeli). Ky është modeli i një IDH-je të përfunduar me 170 rreshta të mbushur me të dhëna (në një kazus fiktiv). Ky model mund të përdoret për të demonstruar si mund të sistemohet, filtrohet dhe gjendet shumë shpejt informacioni i hedhur në IDH, duke përdorur mjetet e ndryshme të Excel-it. Për shembull, demonstrimet e mëposhtme mund të ilustrojnë vlerën e IDH-së.

Klikoni në shiritin "sample" në fund të IDH-së. Tregojuni pjesëmarrësve rreshtat e shumtë të informacionit të regjistruar. Shpjegoni që të dhënat në skedarët e shumtë që janë mbledhur gjatë një hetimi të stërzgjatur, mund të sistemohen në çdo mënyrë të dëshiruar. Për shembull, në qoftë se dëshironi të gjeni të gjitha provat që mbështesin sekuestrimin e "Mercedesit", thjesht vendoseni kursorin në kuadratin e emërtuar

"Konfiskimi i pasurive" dhe klikoni në shiritin "Sort & Filter" (Grupo & Filtro) dhe pastaj klikoni butonin "Sort A/Z". Kjo kolonë do të sistemohet menjëherë në mënyrë alfabetike dhe të gjitha të dhënat lidhur me Mercedesin do të grupohen bashkë. Nëse dëshironi të sistemoni emrat e dëshmitarëve sipas renditjes alfabetike, thjesht vendoseni kursorin në kuadratin e emërtuar "dëshmitari" dhe ndiqni të njëjtat procedura si më lart. Nëse dëshironi të gjeni ndonjë fjalë kyçe, emrin e dëshmitarit, emrin e pasurisë apo ndonjë fjalë në kolonën e komenteve, thjesht klikoni në shiritin "Find & Select" (Gjej & Zgjidh), pastaj zgjidhni "Find" dhe shtypni fjalën ose emrin që po kërkoni.

Këto demonstrime do të tregojnë vlerën dhe thjeshtësinë e instrumentit të organizimit elektronik të dosjes. Ky instrument Excel mund të përdoret në hetimin real, dhe të ndryshohet për t'iu përshtatur nevojave të hetuesit, prokurorit ose gjyqtarit. Emërtimi i kolonës mund të ndryshohet për të përmbushur çdo qëllim konkret, ose për të organizuar provat. Gjyqtari mund ta përdorë këtë instrument për t'u përditësuar në lidhje me provat që janë paraqitur dhe cilat elemente të veprës penale janë vërtetuar. Nëse ka shumë të pandehur, ky instrument mund të përshtatet lehtë dhe të përdoret për informimin e përdoruesit në çdo moment në lidhje me provat e paraqitura për çdo të pandehur.

Cilat janë vlerat e përdorimit të IDH-së?

- Është mënyrë tejet e thjeshtë e organizimit për të gjitha provat;
- Çdo provë mund të gjendet lehtë duke përdorur kërkimin e një fjale kyçe;
- Provat mund të organizohen me shpejtësi sipas shkeljes ose konfiskimit të pasurive, duke përdorur funksionin 'sort';
- Të gjitha provat mund të lidhen me dokumentin Excel për rimarrje të shpejtë dhe mund të shkarkohen në një flash drive;
- Krijon një sistem për hedhjen në një vend të vetëm të shënimeve ose të komenteve për çdo provë;
- Nuk kërkohet një sistem i shtrenjtë dhe i ndërlikuar për administrimin e çështjeve. Përdorimi i IDH-së nuk kërkon asnjë lloj shpenzimi. Ai mund të përdoret edhe në softuerin Open Office pa pagesë.

Pjesëmarrësit duhet të udhëzohen ta përdorin IDH-në për të shënuar dhe organizuar çdo provë që merret. Të gjithë pjesëmarrësve duhet t'u kërkohet të regjistrojnë dy dokumentet e para për të mësuar procesin dhe për t'u njohur më mirë me programin Excel. Megjithatë, nëse ekipi parapëlqen këtë metodë, regjistrimi i të gjitha provave që sigurohen gjatë ecurisë dhe zhvillimit të kazusit, duhet të bëhet vetëm nga një pjesëtar i çdo ekipi.

Vazhdimi i shpjegimit të ushtrimit praktik

Për të ndihmuar në realizimin e ushtrimit praktik, në çdo tavolinë caktohet një instruktor dhe klasës i caktohet rreth një orë kohë që të fillojë të punojë në lidhje me kazusin.

Pasi të jetë demonstruar IDH dhe pasi pjesëmarrësit të kenë hyrë në dy dokumentet e para të IDH-së, trajnuesi duhet të shpjegojë që, nga ky moment e tutje, çdo ekip do të punojë në mënyrë të pavarur në lidhje me kazusin. Ata duhet të rishikojnë dhe këqyrin provat që kanë marrë dhe të përcaktojnë cili duhet të jetë veprimi tjetër hetimor. Në këqyrjen e çdo dokumenti, ekipi duhet të diskutojë për provat që gjenden në dokument dhe të bëjë një listë të të gjitha pistave që duhet të ndiqen. Mosbërja e kësaj do të bëjë që të mos shihen dhe ndiqen shumë pista (prova) kritike.

Kur një ekip të jetë gati të ndjekë një pistë, ai duhet t'i tregojë instruktorit për veprimin hetimor konkret që dëshiron të ndërmarrë. Instruktori duhet t'i japë ekipit pista (t'i japë një dokument) vetëm nëse kërkesa është shumë specifike. Kur ekipi kërkon të ndjekë një pistë konkrete që është dhënë në ushtrim, atëherë instruktori i jep ekipit dokumentin përkatës. Kjo do të bëhet duke i treguar ekipit numrin e dokumentit dhe fjalëkalimin. Krahas kësaj, instruktori i jep ekipit një kopje të shtypshkruar të dokumentit, i cili futet në dosjen me dokumentet e shtypshkruara, sipas radhës numerike. Pjesëmarrësit kështillohen të mos e ndryshojnë emrin e skedarit kompjuterik të asnjë dokumenti, sepse kjo do të krijonte pështjellim.

Sa herë që kërkon të ndjekë një pistë dhe merr një dokument të ri, ekipi duhet të përsërisë procesin e analizimit të dokumentit për pista të tjera.

Për ta bërë më të lehtë punën e instruktorëve, kemi përpiluar një listë të plotë të dokumenteve të ushtrimit praktik, e cila përmban numrin e dokumentit, përshkrimin e dokumentit, fjalëkalimin dhe një udhëzues për gjurmimin dhe zbulimin e pistave që duhen ndjekur. Shih modelin më poshtë.

Burimi i pistës	Dokumenti #	Përshkrimi	Fjalëkalimi	Pistat që duhen ndjekur
22a, 30	26	Indian Ocean Factors	845	27
22a, 26	27	LoadMaster Equipment – pjesa 1	249	26,30,31

Udhëzuesi i gjurmimit dhe zbulimit ka të bëjë me dy kolonat e emërtuara "Burimi i pistës" dhe "Pistat që duhen ndjekur". "Burimi i pistës" tregon të gjitha dokumentet që kishin pista që të sillnin tek dokumenti me numrin përkatës në këtë rresht. Për shembull, po të shohim dokumentin 26, kolona "Burimi i pistës" tregon se dokumentet 22a dhe 30 japin pistat që të shpien tek dokumenti 26. Kolona "Pistat që duhen ndjekur" tregon të gjitha pistat që mund të ndiqen duke marrë shkas nga dokumenti 26. Për shembull, po të shohim dokumentin 26, kolona "Pistat që duhen ndjekur" tregon se një analizë e kujdesshme e dokumentit 26 duhet ta shpjerë grupin në dokumentin 27.

Pjesëmarrësve duhet t'u kujtohet se qëllimi i ushtrimit është të përcaktohen provat që do të vërtetojnë çdo element të krimeve të korrupsionit dhe pastrimit të parave, të gjurmohen dhe zbulohen pasuritë që janë fituar nëpërmjet produkteve të veprimtarisë korruptive, të përcaktohen mjetet më të mira ligjore për të mbledhur prova nëpërmjet ndihmës juridike të ndërsjellë, dhe të organizohet e përgatitet dosja e kazusit për shqyrtim gjyqësor. Secili prej këtyre hapave kërkon kuptim të gjithanshëm të pranueshmërisë së provave dhe nevojën për të qenë i organizuar në të gjitha fazat: hetimit, përgatitjes për shqyrtim gjyqësor dhe paraqitjes së provave në shqyrtim gjyqësor.

5. Elementet e veprës penale

Ky është prezantimi më i rëndësishëm i programit. Kuptimi i elementeve të veprës penale është vendimtar për suksesin e hetimit dhe një dënim të fortë që do t'u qëndronte të gjitha ankimeve. Prezantimi u tregon pjesëmarrësve si të ndahet gjuha e një dispozite penale në elemente që duhet të vërtetohen.

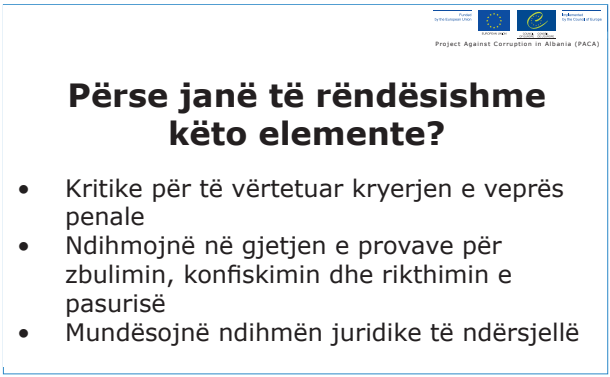
Pjesa e dytë e kësaj teme vijon me një seancë praktike jo të detyrueshme.

Pjesëmarrësit do të punojnë në ekipe dhe do të analizojnë faktet e skenarit të një kazusi dhe do t'i paraqesin klasës përgjigjet e tre pyetjeve:

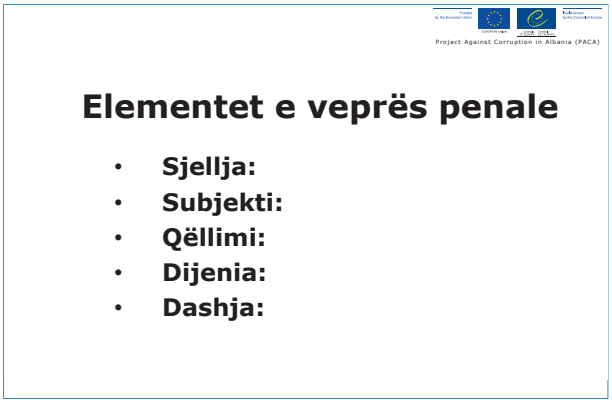
- Cila është vepra penale që i përshtatet më mirë veprimit të përshkruar?
- Cilat janë elementet e kësaj vepre penale?
- Çfarë provash do të përdornit për të vërtetuar secilin prej këtyre elementeve?
- Kjo seancë praktike është e domosdoshme si për hetuesit, ashtu dhe për prokurorët dhe gjyqtarët.
- Mbahet leksioni i parë rreth elementeve të veprës penale.



Kuadrati 2, i cili është vetë-shpjegues, thekson përse janë të rëndësishme elementet.



Kuadrati 3 demonstron si përcaktohen elementet nga shumica e vendeve të së drejtës civile. Shumë vende të së drejtës civile përdorin metodën e ndarjes së dispozitave në këto aspekte: sjellja, subjekti, qëllimi dhe dijenia (dhe mundësisht dashja). Në të njëjtën mënyrë veprohet edhe në Shqipëri.

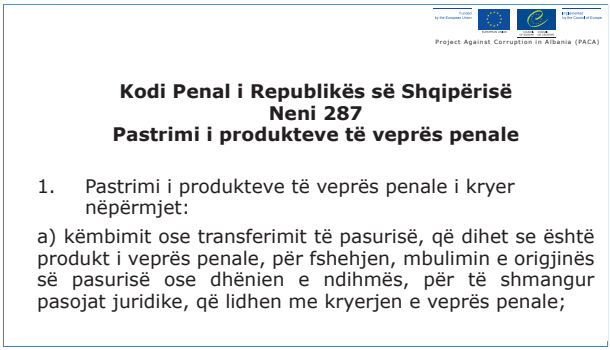


Për shembull, vepra penale e pastrimit të parave mund të ndahet në këto elemente: sjellja (transaksioni); subjekti (kushdo); qëllimi (për të fshehur); dhe dijenia (që burimi i fondeve ishte nga një veprimtari e kundërligjshme).

Në trajnimin tonë janë zgjedhur për analizë dy vepra penale. Vepra e parë penale ka të bëjë me dispozitën penale të pastrimit të parave, Neni 287 i Kodit Penal të Republikës së Shqipërisë. Krimi i pastrimit të parave ka nxjerrë në pah shumë konceptime të gabuara, prandaj ky leksion synon t'i japë fund kësaj gjendjeje. Konceptimi i gabuar më i rëndësishëm që u është mësuar njerëzve, dhe që ky leksion synon ta korrigjojë, është ideja e "depozitimit në institucione financiare, transferimit në shumë llogari dhe integrimit me paranë e pastër". Ky ushtrim përpiqet t'u tregojë pjesëmarrësve se këto fjalë nuk gjenden asgjëkund në ligjet e tyre. Pastrimi i parave është thjesht siç e përcakton ligji i çdo shteti. Prandaj analiza e elementeve të dispozitave shqiptare për pastrimin e parave do të zbulojë me saktësi çfarë quhet pastrim i parave në Shqipëri.

Vepra e dytë penale që do të analizohet, është korrupsioni pasiv i zyrtarëve publikë, Neni 259 i Kodit Penal të Republikës së Shqipërisë.

Kuadrati 4 përmban tekstin e pastrimit të produkteve të veprës penale, Neni 287 1.a. Pjesëmarrësve duhet t'u kërkohet të lexojnë dispozitën dhe të bëjnë një listë të elementeve të kësaj vepre penale. Zgjidhet një përfaqësues i njërit prej grupeve, i cili raporton për këto elemente. Pas diskutimit të këtyre elementeve, kuadratet 6 deri në 9 do të zbulojnë elementet e rekomanduara.



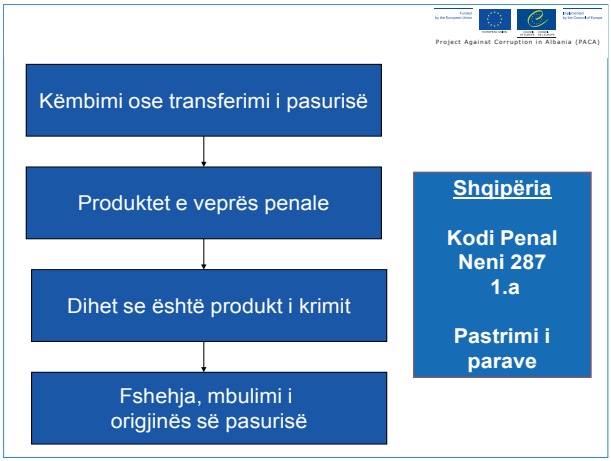
Kuadrati 5 tregon se elementi i parë është "këmbimi ose transferimi i pasurisë". Në thelb çdo lloj transaksioni financiar e plotëson këtë element, përfshirë transaksionet me para fizike, çek bankar, transferim elektronik ose me një objekt të paluajtshëm. Zakonisht ky është elementi më i lehtë për t'u vërtetuar në një rast të pastrimi të parave.

Kuadrati 6 tregon se elementi i dytë kërkon që transaksioni duhet të bëhet me "produktin e veprës penale". Dispozita nuk jep një përkufizim konkret të termit "produkt i veprës penale". Në shumë raste vërtetimi i këtij elementi mund të jetë i vështirë, por vendimtare është të sigurohen prova që e bindin gjykatën se paratë e përfshira në transaksion e kanë origjinën nga ndonjë veprimtari kriminale.

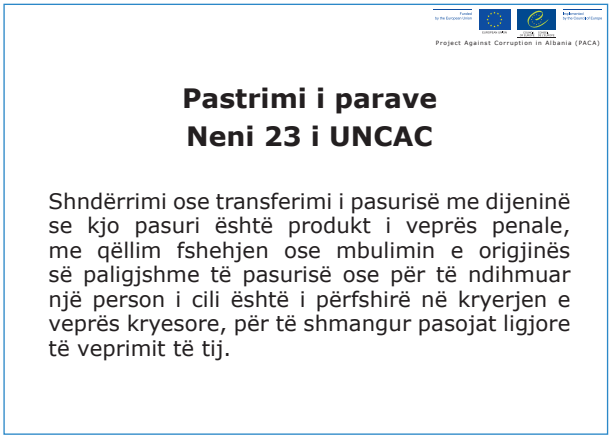
Kuadrati 7 tregon se elementi i tretë përmbush kërkesën e dijenisë. Pyetja që shtrohet është: dijeni për çfarë? Ajo që duhet provuar është se personi i përfshirë në transaksion kishte dijeni se paratë e kishin origjinën nga "produkti i veprës penale".

Kuadrati 8 tregon se elementi i katërt kërkon që transaksioni duhet të bëhet për një qëllim: "për të mbuluar ose fshehur origjinën e pasurisë". Shpesh ky element mund të vërtetohet duke provuar që personi ka përdorur një kompani guaskë ose një person tjetër, për të fshehur burimin e vërtetë të fondeve.

Kuadrati 9 bën një përmbledhje e elementeve të kësaj dispozite të pastrimit të parave.



Kuadrati 10 përmban një formulim model të një dispozite të pastrimit të parave sipas rekomandimit të Nenit 23 të Konventës së Kombeve të Bashkuara kundër Korrupsionit (UNCAC). Duhet shënuar se dispozita shqiptare është e njëjtë me gjuhën e dispozitës së UNCAC-it.



Kuadratet 11 dhe 12 tregojnë formulimin në Nenin 287 të shkeljes së dytë të pastrimit të parave. Duhet shënuar (pasi të shfaqet kuadrati 13) se kjo shkelje është shumë e përafërt me gjuhën e Nenit 287 1(a), përveç se nuk ka kërkesë (element) specifike për të provuar transaksionin ose dijeninë. Gjuha e kësaj pjese të dispozitës është shumë e ngjashme me atë në UNCAC, Neni 23, përveç faktit se formulimi i Nenit 23, "me dijeninë se kjo pasuri është produkt i veprës penale", është hequr. Ndërmjet pjesëmarrësve duhet të zhvillohet diskutim lidhur me kërkesën e dijenisë.

Project Against Corruption in Albania (PACA)

Kodi Penal i Republikës së Shqipërisë
Neni 287
Pastrimi i produkteve të veprës penale

1. b) fshehjes ose mbulimit të natyrës, burimit, vendndodhjes, vendosjes, zhvendosjes së pronësisë ose të të drejtave të tjera, që lidhen me pasurinë që është produkt i veprës penale;

SHËNIM: të njëjtat elemente si në 1.a, përveç se nuk ka kërkesë për transaksion ose dijeni

Kuadratet 13 dhe 14 ilustrojnë shkeljen e tretë të parashikuar në Nenin 287 1(c), e cila është strukturimi i transaksioneve financiare për të shmangur detyrimin e raportimit lidhur me transaksionet monetare siç përcaktohet në Ligjin numër 9917 të vitit 2008 "Për parandalimin e pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit". Ligji Nr. 9917 vendos disa detyrime raportimi nga subjekte të caktuara financiare (të përcaktuara në Nenin 3) lidhur me transaksionet me para fizike dhe objekte jo para fizike. Neni 287 1(c) e quan vepër penale kryerjen ose strukturimin e transaksioneve financiare të cilat kanë për qëllim shmangien e paraqitjes nga institucionet financiare të raporteve të kërkuara. Një shembull i kësaj veprimtarie do të ishte ky: ta zëmë se një person ka 10 milionë lekë të siguruara nga shitja e drogave; ai e copëzon këtë shumë në 10 segmente prej 1 milionë lekësh secili dhe i depoziton këto shuma në banka të ndryshme, me qëllim që të shmangë detyrimin e raportimit, të parashikuar nga Ligji Nr. 9917, Neni 12. Çdo element i kësaj vepre penale duhet të theksohet: 1) kryerja e veprimtarive financiare; 2) me produktet e veprës penale; 3) që janë copëzuar (shumat e parave janë ndarë në pjesë më të vogla); 4) me qëllimin e shmangies së detyrimit të raportimit, të parashikuar në Ligjin për Pastrimin e Parave.

Project Against Corruption in Albania (PACA)

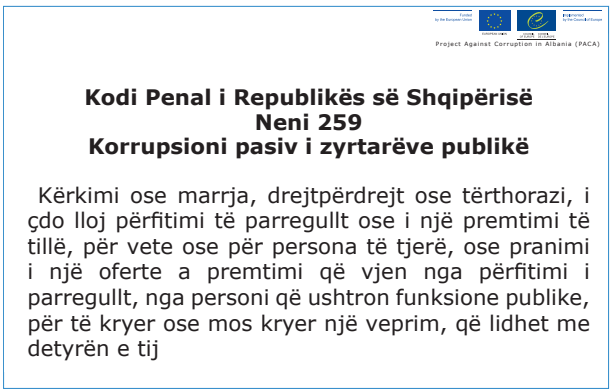
Kodi Penal i Republikës së Shqipërisë
Neni 287
Pastrimi i produkteve të veprës penale

1. c) kryerjes së veprimeve financiare dhe transaksioneve të copëzuara për shmangien nga raportimi, sipas ligjit për pastrimin e parave;

Ligji KPP – KFT 9917 i vitit 2008:

- Neni 4 – identifikimi i klientëve për transaksione të caktuara
- Neni 12 – raportimi i transaksioneve me para fizike (>1,500,000) dhe jo para fizike (>6,000,000)
- Neni 17 – transferimet jashtë kufirit (>1,000,000) të parasë fizike ose sendeve të tjera të çmuara

Kuadrati 15 përmban Nenin 259 të Kodit Penal (Korrupsioni pasiv i zyrtarëve publikë) dhe fillon analizën e elementeve.



Kuadrati 16 demonstron elementin e parë të kësaj vepre penale: "kërkimi ose marrja, drejtpërdrejt ose tërthorazi … ose pranimi i një oferte a premtimi". Ky element është vetë-shpjegues.

Kuadrati 17 ilustron elementin e dytë: se veprimi duhet të ndërmerret "nga personi që ushtron funksione publike". Ky element duhet të diskutohet në mënyrë të hollësishme, sepse Kodi nuk jep një përkufizim të posaçëm të kësaj shprehjeje. Duhet theksuar se personi që ushtron funksione publike, mund të mbajë një post në një subjekt publik ose privat. Shpesh subjektet private përmbushin funksione publike. Prandaj nevojitet të diskutohet dhe të jepen shembuj të personave të cilët mund të përfshihen në këtë përkufizim.

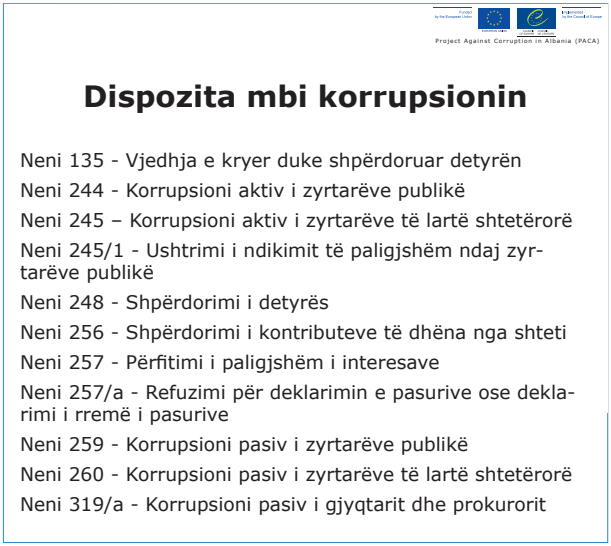
Kuadrati 18 përmban elementin e tretë: që kërkimi, marrja ose pranimi duhet të lidhet me "çdo lloj përfitimi të parregullt ose një premtim të tillë, për vete ose për persona të tjerë". Llojet e "përfitimeve të parregullta" duhet të diskutohen.

Kuadrati 19 përmban elementin e fundit: që përfitimi i parregullt u premtua ose u pranua "për të kryer ose mos kryer një veprim, që lidhet me detyrën e tij." Shembuj të këtij elementi mund të përfshijnë: dhënia e një kontrate jokonkurruese; ose mosdënimi i një kompanie për një shkelje.

Kuadrati 20 bën një përmbledhje të këtyre elementeve.



Në këtë fazë, pjesëmarrësve duhet t'u kujtohet se prezantimet e tyre në ditën e fundit të programit do të përfshijnë identifikimin dhe vërtetimin e çdo elementi të shkeljes penale të zgjedhur. Një prej objektivave kryesorë të këtij programi është të kuptohet rëndësia e këtyre funksioneve dhe nevoja për të përcaktuar provat që do të vërtetojnë çdo element të veprave penale të korrupsionit dhe pastrimit të parave. Pjesëmarrësit do të zgjedhin një dispozitë të shkeljes së korrupsionit dhe një dispozitë të shkeljes së pastrimit të parave, mbi bazën e të cilave do të akuzohet i pandehuri (Ministri Bala). Pas identifikimit të dispozitës përkatëse akuzuese, pjesëmarrësit do të përcaktojnë elementet e veprës penale përkatëse. Kuadrati 21 përmban një listë të disa prej dispozitave të shkeljeve të korrupsionit, që mund të zgjidhen nga pjesëmarrësit për prezantimet e tyre.



6. Seanca praktike për elementet e veprës penale

Seanca praktike për elementet e veprës penale është **fakultative**, nëse e lejon koha. Kjo seancë praktike do të zhvillohet në vijim të leksionit dhe diskutimeve për elementet e veprës penale.

Pjesëmarrësit janë ndarë tashmë nëpër tavolina dhe duhet të përgatisin seancën praktike si ekip. Çdo tavoline do t'i caktohet një prej kazuseve të seancës praktike dhe për çdo kazus do të shtrohen tre pyetjet e mëposhtme:

- Cila vepër penale i përshtatet më së miri veprimit të përshkruar?
- Cilat janë elementet e kësaj vepre penale?
- Çfarë provash do të përdorni për të vërtetuar secilin prej këtyre elementeve?

Instruktori duhet t'u tregojë pjesëmarrësve se mund të zgjedhin për të zbatuar ndonjërën prej dispozitave penale shqiptare të pastrimit të parave ose korrupsionit. Ai duhet të jetë gjithashtu i qartë lidhur me analizën e elementeve të veprës penale dhe fakteve që do të vërtetonin secilin prej elementeve. Modelet e fakteve të dhëna në çdo skenar të kazuseve sigurisht nuk përbëjnë të gjitha provat e nevojshme për të vërtetuar plotësisht çdo element dhe për të siguruar dënim. Megjithatë pjesëmarrësit duhet të identifikojnë faktet e përfshira në skenar dhe të përcaktojnë se cilin element do të vërtetonte çdo fakt.

Për këtë ushtrim duhet të përdoren skenarët e tre kazuseve të mëposhtme.

Kazusi 1

Një hetim ka zbuluar këto fakte:

- **Erida Daka**, e cila është Ministre e Burimeve Natyrore dhe Mjedisit, ka blerë një shtëpi pushimi në Sarandë në Qarkun e Vlorës në jug të Shqipërisë, për 25,000,000 lekë. 11,100,000 lekë kaluan përmes tre kompanive guaskë para se të bëhej një transfertë elektronike për blerjen e shtëpisë. Origjina e këtyre fondeve ishte një filial i Kompanisë Alba Oil.
- Kompanisë Alba Oil iu dha një kontratë për kërkimin e naftës, me vlerë 275 milionë lekë, nga Qeveria Shqiptare tre muaj para se të bëhej pagesa e shtëpisë. Zona e kërkimit ishte një rezervat i mbrojtur. Kontrata kërkonte miratimin paraprak nga Ministria e Burimeve Natyrore dhe Mjedisit. Shefi i Prokurimeve në Ministrinë e Burimeve Natyrore dhe Mjedisit, **Gjergj Fico**, e nënshkroi miratimin.
- Pjesa e mbetur e pagesës për shtëpinë u bë nëpërmjet disa pagesave me para në dorë.
- Hetimet dokumentuan se të gjitha të ardhurat ligjore të **Dakas** ishin depozituar në llogarinë bankare të saj. Asnjë tërheqje parash nuk ishte bërë.

- **Fico** është mik personal i Ministres **Daka** dhe gjatë pesë viteve të fundit është ngritur tre herë në detyrë**.**

Përgjigjuni këtyre pyetjeve

- ✓ Për cilën vepër mendoni se do ta akuzonit Ministren **Daka**? Zgjidhni vetëm një.
- ✓ Cilat janë elementet e kësaj vepre penale?
- ✓ Çfarë provash mund të përdoren për të vërtetuar secilin element?

Problemi këtu është nëse pjesëmarrësit janë të gatshëm të pranojnë se Ministri Daka ka marrë ryshfet, pavarësisht nga mungesa e provave të drejtpërdrejta. Provat rrethanore mund të jenë të mjaftueshme në këtë rast dhe puna e instruktorit është të nxisë diskutimin. Vija fundore është që Daka kishte fuqinë ta detyronte punonjësin e saj, Z. Fico, të miratonte paraprakisht kontratën e shfrytëzimit në një zonë të mbrojtur. Pasi u miratua kontrata, Daka mori një pronë të kushtueshme, të cilën ajo nuk do të kishte mundësitë ta blinte me të ardhurat si zyrtare publike. Në fakt, u provua se ajo nuk lëvroi ndonjë shumë parash në formën e pagesës së shtëpisë. Cilat akuza të mundshme të lidhura me korrupsionin mund të zbatohen në këtë rast?

Kazusi 2

Një hetim ka zbuluar këto fakte:

- Banka Evropiane për Zhvillim vendosi t'i japë Shqipërisë një hua zhvillimi për blerjen e pajisjeve mjekësore për t'u përdorur në sallat e operacioneve në spitalet publike në të gjithë vendin. Shuma e përgjithshme e kësaj huaje ishte USD $5 milionë, me normë interesi fikse prej 5% për t'u shlyer brenda 15 viteve.
- Më 01 mars 2009 u shpall njoftimi për tender. Më 31 mars 2009 njoftimi për oferta për tender u mbyll dhe u paraqitën 4 oferta nga Specialised Equipments [Pajisjet e Specializuara], Global Zgjidhjas [Zgjidhjet Globale], International Medical Supplies [Pajisjet Mjekësore Ndërkombëtare] dhe Technical Zgjidhjas [Zgjidhjet Teknike].
- Më 11 mars 2009, Specialised Equipments u ankua për dokumentin e ofertës për tender bazuar në faktin se specifikimet teknike ishin tepër të ngushta dhe dukeshin si të kopjuara nga ato të reklamuara nga International Medical Supplies. Specialised Equipments argumentoni se asnjë kompani tjetër nuk kishte mundësi të merrte pjesë në procesin e tenderit. Ankesa u hodh poshtë.

- Specialised Equipments u përjashtua pas një analize të kujdesshme, e cila përcaktoi se pajisjeve të tyre u mungonin shumë prej karakteristikave të shpallura në ofertën për tender. Global Zgjidhjas dhe Technical Zgjidhjas paraqitën oferta të njëjta. Të dyja kompanitë paraqitën garanci, siç kërkohej nga dokumentet e tenderit, në shumën e USD $100.000.00 të lëshuar nga Credit Suisse Zyrih, me numërimin e njëpasnjëshëm në të njëjtën ditë dhe të nënshkruar nga i njëjti përfaqësues i bankës. Kjo e bëri Ministrinë të dyshonte për marrëveshje bashkëpunimi të fshehtë ndërmjet të dyja kompanive, ndaj vendosi t'i përjashtonte ato nga procesi.

- Më 15 prill 2009, Ministria vendosi t'ia japë të gjithë shumën e përcaktuar në kontratë kompanisë International Medical Supplies, bazuar në faktin se ajo ishte e vetmja kompani e aftë të ofronte pajisjet e nevojshme brenda afatit kohor të kërkuar dhe në shumën e buxhetuar, pasi kostoja e përgjithshme e shërbimeve të tyre ishte USD $4.487.000.00.

- **Ramiz Leka**, Ministër i Shëndetësisë, mori shumën e përgjithshme prej 23 milionë lekës në formën e certifikave të depozitave (COD) që iu bënë mbajtësit. Këto COD u blenë me çek bankar nga një kompani guaskë (Seashells Inc.) e ndodhur në Bahamas, e cila është në pronësi të një kompanie tjetër guaskë (Starfish Inc.) e ndodhur në Antigua. Starfish Inc. është në pronësi të International Medical Supplies.

- **Dritan Dervishi**, Drejtori i Prokurimeve në Ministrinë e Shëndetësisë, mori shumën e përgjithshme të 11 milionë lekëve në certifikata depozite (COD) që lëshuar mbajtësit. Këto COD u blenë nëpërmjet një çeku tjetër bankar të paguar nga Seashells Inc.

- **Adriatik Geci**, Specialist Teknik në Ministrinë e Shëndetit Publik, i cili hartoi Termat e Referencës të tenderit, mori shumën e përgjithshme të 5 milionë lekëve në certifikata depozite, që iu bënë mbajtësit. Këto COD u blenë nëpërmjet një çeku tjetër bankar të paguar nga Seashells Inc.

Përgjigjuni këtyre pyetjeve

- ✓ Për cilën vepër mendoni se do t'i akuzonit Lekën, Dervishin dhe Gecin? Zgjidhni vetëm një.
- ✓ Cilat janë elementet e kësaj vepre penale?
- ✓ Çfarë provash mund të përdoren për të vërtetuar secilin element?

Kazusi # 2 përfshin një lidhje më të drejtpërdrejtë me kompaninë që siguroi kontratën. A do të zbatohej e njëjta akuzë korrupsioni kundër të tre zyrtarëve publikë?

Kazusi 3

Një hetim ka zbuluar këto fakte:

- **Bardhi Braka**, Kryetari i Bashkisë së Elbasanit, ka dhënë ky kontrata, të cilat u vërtetua se ishin dhënë në mënyrë të favorshme. Provat tregonin se në procesin e identifikimit në secilën kontratë, kishte pasur kompani të cilat kishin qenë më të kualifikuara, duke dhënë ofertë me çmim më të ulët. Secila prej këtyre kompanive ishte larguar sistematikisht për arsye teknike, që ishin të paargumentuara dhe jo të vlefshme.
- **Nuk ka** prova që të tregojnë nëse ndonjëra prej të dy kompanive që siguruan kontrata me fitim të madh, i ka bërë pagesa të drejtpërdrejta kryetarit të bashkisë. Megjithatë, analiza financiare tregoi se gjatë periudhës kur u dhanë këto dy kontrata, kryetari i bashkisë shpenzoi 11,555,200 lekë mbi të ardhurat e përligjura të tij. Këto shpenzime ishin bërë në para dhe me fatura të kanalizuara nëpërmjet një morie prej njëzet kompanish dhe trustesh të huaja. Asnjëra prej këtyre kompanive apo trusteve nuk u konstatua të kishte ndonjë realitet ekonomik**.**

Përgjigjuni këtyre pyetjeve

- ✓ Për cilën vepër mendoni se do ta akuzonit Brakan? Zgjidhni vetëm një.
- ✓ Cilat janë elementet e kësaj vepre penale?
- ✓ Çfarë provash mund të përdoren për të vërtetuar secilin element?

Lidhur me Kazusin 3, krahas akuzës së mundshme për ryshfet, mundësi tjetër është edhe ajo e pastrimit të parave. Këtu mund të shqyrtohen provat lidhur me elementet e mëposhtme të pastrimit të parave:

Këmbimi ose transferimi i një pasurie:

Braka ka transferuar dhe ka lëvizur pagesat e ryshfetit nëpërmjet "një morie prej 20 kompanish të ndryshme", dhe në fund i ka shpenzuar paratë. Provat për ta demonstruar këtë mund të ishin:

- Dokumentacioni bankar i secilës prej 20 kompanive, që do të vërtetojë lëvizjen e parave;
- Statutet e secilës prej 20 kompanive, që do të vërtetonte se ato

nuk kanë funksionim të vërtetë;

- Pagesa e taksave dhe tatimeve nga secila prej 20 kompanive, që do të vërtetonte se ato nuk kanë aktivitet real ekonomik;
- Intervistat me këshillat e drejtorëve të secilës prej 20 kompanive, që do të vërtetonte se dikush tjetër (Braka, ndoshta) kishte kontroll mbi kompanitë;
- Faturat e shpenzimeve gjatë periudhës së përzgjedhur;
- Prova e pasurisë së blerë gjatë periudhës;
- Pasqyrat e llogarive bankare dhe investimet gjatë periudhës;
- Librat kontabël të çdo kompanie private që Braka mund të ketë pasur në pronësi dhe mund të kenë prodhuar të ardhura;
- Skica përmbledhëse e burimit dhe përdorimit të parave ose analiza e vlerës neto, të cilat përmbledhin provat e mësipërme.

Produktet e krimit:

Vërtetimi kryerjes së veprës kryesore penale dhe sigurimi i dënimit për këtë vepër nuk janë të nevojshme. Kjo mund të na lejojë të vlerësojmë se ryshfeti nga dy kompanitë mund të ketë qenë vepra kryesore penale dhe se mjetet monetare të shpërndara nëpër 20 kompanitë e ndryshme guaskë janë produkte të krimit. Për këtë mund të shqyrtohen veprimtaritë e mëposhtme:

- Rivlerësimi i të gjithë dokumentacionit të prokurimit për të dy kontratat;
- Intervistat me personelin që mund të ketë punuar në të dy rastet.

Dijenia (që paratë e përfshira në transaksion ishin produkte të krimit):

Braka u përfshi në dhënien e kontratave dhe mori një shumë parash të cilën e shtiu në dorë nëpërmjet një procesi të stërholluar që kishte për qëllim fshehjen e burimit të pagesave. Do të ishte e dobishme të tregohej se Braka kishte dijeni për kompanitë guaskë. Madje është e mundur që ai vetë të ketë formuar njërën ose disa prej këtyre kompanive.

Mbulimi ose fshehja e origjinës së pasurisë:

Qëllimi i Brakës për të fshehur origjinën e parave mund të provohet edhe me dijeninë e tij të formimit të kompanive guaskë. Për ta vërtetuar këtë mund të përdoren këto prova rrethanore:

- Dokumentacioni bankar i secilës prej 20 kompanive, që do të vërtetojë lëvizjen e parave;
- Nenet e përgjithshme të themelimit të secilës prej 20 kompanive, që do të vërtetonte se ato nuk kanë funksionim të vërtetë;
- Pagesa e taksave dhe tatimeve për secilën prej 20 kompanive, që do të vërtetonte se ato nuk kanë aktivitet real ekonomik;
- Intervistat me këshillat e drejtorëve të secilës prej 20 kompanive, që do të vërtetonte se dikush tjetër (Braka, ndoshta) kishte kontroll mbi kompanitë.

7. Ndihma juridike e ndërsjellë – zyrtare dhe jozyrtare

Prezantimi rreth ndihmës juridike të ndërsjellë (NJN) ka rëndësi të jashtëzakonshme. Shumë hetime vonohen, madje dështojnë, për shkak të NJN-së së ngadaltë ose joefikase. Qëllimi i këtij prezantimi është të informojë pjesëmarrësit për llojet e ndryshme të NJN-së, praktikat më të mira në realizimin e NJN-së dhe pjesët e ndryshme që përbëjnë NJN-në, me qëllim që NJN të kuptohet më mirë.

Globalizimi ka prekur qartë mënyrën se si kriminelët i zhvillojnë bizneset e tyre dhe mënyrën se si zbatuesit e ligjit duhet t'i kryejnë hetimet e tyre. Me ndihmën e teknologjisë krimi i organizuar i ka kapërcyer kufijtë tradicionalë, çka përbën një sfidë të rëndësishme për prokurorët dhe hetuesit.

Një sërë aspektesh të teknologjisë kanë mundësuar dhe lehtësuar globalizimin e krimit. Rrjetet e komunikimit e kanë shndërruar botën në një vend shumë të vogël, ku thirrjet telefonike, e-mailet, tekst-mesazhet me celularë dhe fakset kanë eliminuar distancën ndërmjet njerëzve. Ky përmirësim në sistemin e komunikimit ka sjellë rritjen e tregtisë dhe bankimit ndërkombëtar. Nëpërmjet transferimeve elektronike, letër-kredive, makinave automatike të tërheqjes së parave, kartave të kreditit dhe debitit dhe instrumenteve të tjera të panumërta, ne kemi mundësi të lëvizim shuma të mëdha parash brenda disa sekondave nga një vend në tjetrin në disa raste me liri dhe anonimitet të madh. Këto zhvillime ua kanë lehtësuar krimenlëve zhvillimin e veprimtarive të tyre dhe u kanë mundësuar sigurimin të ardhurave në një rajon të botës dhe fshehjen e tyre në një rajon tjetër.

Mbledhja e provave në vende të tjera është element kyç i hetimeve të sotme të pastrimit të parave dhe korrupsionit. Krahas kësaj, që hetimi të përfundojë me rikthim të suksesshëm të pasurisë, bashkëpunimi ndërkombëtar do të jetë vendimtar.

Pjesëmarrësve duhet t'u tërhiqet vëmendja në dy çështje:

- Mos shkelni kurrë sovranitetin ose ligjet e një shteti tjetër
- Gjithmonë përmbajuni politikave të brendshme të agjencisë tuaj dhe ligjeve të shtetit tuaj.

Pjesa e parë e këtij prezantimi duhet të theksojë se qëllimi i NJN-së është të sigurohen prova, të dhëna dhe informata të nevojshme me mjetet më të shpejta dhe të efektshme të mundshme, duke iu përmbajtur politikës së agjencisë dhe duke respektuar sovranitetin e shtetit të huaj.

Ndihma juridike ndërkombëtare mund të jetë zyrtare ose jozyrtare, në varësi të objektivit. Nëse dihet që provat do të kërkohen në shqyrtim gjyqësor, të gjitha provat duhet të mblidhen nëpërmjet një kërkese zyrtare për ndihmë juridike të ndërsjellë. Metoda zyrtare janë traktatet dypalëshe dhe shumëpalëshe, letër-kërkesat e ndërsjella dhe letër-porositë. Megjithatë, në rast se informacioni i nevojitur do të përdoret vetëm për të zbuluar pista ose informata sekrete, mund të përdoren metodat jozyrtare.

Fillimi i prezantimit

Një mënyrë e sugjeruar për fillimin e këtij prezantimi është përdorimi i shembujve praktikë të ushtrimit të Kazusit të simuluar. Për këtë zgjidhen tre shembuj: i pari ka të bëjë me dokumentacionin bankar në Zvicër, i dyti me intervistimin e një dëshmitari (Harvey Cattleman) në Shtetet e Bashkuara dhe i treti me shqyrtimin dhe vlerësimin e dokumentacionit publik (themelimi i Island Fleets Ltd. në British Virgin Islands). Pjesëmarrësit duhet të pyeten se çfarë hapash konkretë do të merrnin për të përftuar informacionin e nevojshëm në secilin prej skenarëve të mësipërm. Përgjigjet e tyre duhet të shkruhen në tabelë shënimesh me të gjitha mundësitë zyrtare në një kolonë dhe mundësitë jozyrtare në kolonën tjetër. Në vijim jepen disa pyetje të sugjeruara dhe përgjigjet që mund të përdoren:

Të dhënat bankare

Q: Gjatë kazusit të simuluar vërejtët se një ndër çeqet e përdorura për të paguar shtëpinë e pushimit u nxor nga një llogari bankare në Zvicër. Si do ta siguronit këtë informacion?

A: Dy rrugët e mundshme janë këto:

1. Kontakti me NJIF-in – Si kur është thjesht për qëllime informimi, ashtu dhe për të përcaktuar nëse duhen ndjekur pista të caktuara, kontakti me Njësinë e Inteligjencës Financiare (NJIF) mund të ishte i dobishëm, por kini parasysh se ky informacion mund të mos vërtetohet kurrë. Ky është gjithashtu momenti i volitshëm për t'i shpjeguar klasës se çfarë është NJIF. Egmont Group i përkufizon ato si "agjenci qendrore, kombëtare përgjegjëse për marrjen (dhe, sipas lejes, bërjes së kërkesës), analizimit dhe përcjelljes tek autoritetet kompetente, të të dhënave financiare të zbuluara: (i) lidhur me produktet e dyshuara të krimit dhe financimin e mundshëm të terrorizmit; ose (ii) të kërkuara nga legjislacioni ose rregullat kombëtare, me qëllimin për t'iu kundërvënë pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit."

Ato janë ngritur për qëllimin e përgjithshëm të luftimit të pastrimit të parave. Është e rëndësishme të nënvizohet se jo të gjitha NJIF-et kanë të njëjtat kapacitete. Në disa vende ato funksionojnë si organizata ligji-zbatimi, me kompetenca për të hetuar dhe proceduar; në vende të tjera ato kanë natyrë thjesht administrative, me kompetencën e vetme për të mbledhur dhe analizuar të dhënat financiare që gjenden në bazat e të dhënave qeveritare; kurse disa të tjera kanë natyrë hibride, domethënë, janë administrative, por kanë edhe të drejtën të kërkojnë të dhëna të plota bankare.

Një numër NJIF-esh filluan të punojnë bashkërisht në një organizatë jozyrtare të njohur me emrin Egmont Group, sipas Egmont-Arenberg Palace në Bruksel, ku ato u mblodhën për herë të parë më 9 qershor 1995. Sot Grupi Egmont ka më shumë se 135 anëtarë dhe objektivi i tij është të përbëjë një forum për NJIF-et për të përmirësuar mbështetjen e tyre ndaj agjencive përkatëse kombëtare të ligj-zbatimit.

Në rastin e dokumentacionit bankar zviceran, ekziston mundësia që NJIF-it shqiptar t'i kërkohet të kontaktojë me NJIF-in zviceran. Megjithatë çdo informacion i marrë nëpërmjet këtij kanali nuk do të

ishte i pranueshëm në gjykatë. Disa NJIF-e do të ishin në gjendje të siguronin dokumentacionin e kërkuar bankar, ndërsa NJIF-e të tjera mund të mos e kenë këtë tagër.

2. Ndihma juridike e ndërsjellë - Nëse informacioni kërkohet si provë për t'u paraqitur në gjykatë, atëherë duhet përdorur kërkesa zyrtare për ndihmë juridike të ndërsjellë. Ky është momenti për të diskutuar mënyrat e ndryshme të NJN-ve: traktatet dypalëshe, shumëpalëshe, letër-porositë dhe letër-kërkesat e ndërsjella.

Dhjetëvjeçarët e fundit kanë dëshmuar luftën e organeve të ligjzbatimit për t'u përballur me sfidat e krijuara nga eliminimi e kufijve. Tradicionalisht, letër-porositë kanë qenë metoda e zakonshme për të siguruar ndihmën juridike të juridiksioneve të huaja në çështje penale. Këto janë komunikimet zyrtare të gjyqësorit të një shteti me gjyqësorin e një shtet i tjetër, në të cilat kërkohet kryerja e një veprimi të posaçëm për një hetim penal. Megjithatë letër-porositë kërkojnë shumë kohë. Ato janë tejet zyrtare, çka do të thotë se ato duhet të përmbajnë të gjitha shenjat zyrtare të shtetit kërkues, të tilla si vulat, nënshkrimet, etj. Për të garantuar autenticitetin e tyre, ato duhet të jenë nënshkruara nga një person nënshkrimi i të cilit është regjistruar, dhe duhet të dërgohen nëpërmjet postës diplomatike nga Ministria e Punëve të Jashtme të shtetit kërkues në ambasadën ose konsullatën e tij në shtetin të cilit i bëhet kërkesa dhe pastaj tek autoritetet kombëtare. Ky proces mund të marrë një kohë tejet të gjatë dhe të përsëritet me kthimin e përgjigjes, për të respektuar zinxhirin e ruajtjes së provave. Qartazi, në hetimet e ditëve të sotme, kur paratë mund të transferohen elektronikisht me çikjen e mausit, ky sistem po vjetrohet.

Për këtë arsye, ky problem është trajtuar edhe në traktate të ndihmës juridike të ndërsjellë (NJN). Këto traktate janë dypalëshe ose shumëpalëshe. Ato janë më të shpejta dhe kërkojnë më pak formalitet, gjithmonë duke pasur parasysh respektimin e sovranitetit të shtetit tjetër dhe zinxhirin e ruajtjes së provave. Çdo shtet emëron një autoritet qendror për komunikim të drejtpërdrejtë. Duke eliminuar ndërmjetësit (Ministria e Punëve të Jashtme), kërkesat mund të dërgohen më shpejt dhe komunikimi mund të bëhet më i qartë.

Por çfarë ndodh kur dy vende nuk kanë nënshkruar ndonjë traktat për NJN? Këtu vlen të kthehemi prapa dhe të rishikojmë dispozitat që ka vendosur UNCAC lidhur me këtë çështje në Nenin 46. UNCAC funksionon si një traktat shumëpalësh për ndihmë juridike të ndërsjellë. Kjo ka rëndësi kyçe sepse vendet nënshkruese të UNCAC-it nuk nevojitet t'u dërgojnë letër-porosi autoriteteve të huaja nëpërmjet kanaleve diplomatike. Mjafton t'i dërgojnë një kërkesë për ndihmë juridike të ndërsjellë autoritetit qendror sipas detyrimeve zyrtare të vendosura në UNCAC.

Konventa ka përcaktuar se, krahas qëllimeve tradicionale, ndihma juridike e ndërsjellë mund të përdoret edhe për kthimin e pasurive. Kërkesa për ndihmë juridike të ndërsjellë është subjekt i një lloj formaliteti, sipas Nenit 46. Ajo duhet të përcaktojë qartë identitetin e autoritetit që bën kërkesën, si dhe përmbajtjen dhe natyrën e hetimit. Ajo duhet të përmbajë gjithashtu një përmbledhje të fakteve kryesore dhe një përshkrim të ndihmës së kërkuar. Ajo duhet të përmendë

identitetin e njerëzve të përfshirë. Së fundi, ajo duhet të përcaktojë qëllimin për të cilin do të përdoret informacioni i kërkuar. Letër-kërkesa duhet të dërgohet në një gjuhë të pranueshme për autoritetet palës së cilës i bëhet kërkesa. Mungesa e ndonjërit prej këtyre detyrimeve është arsye e mjaftueshme për të mos e pranuar kërkesën.

Kur trajtojmë ndihmën juridike të ndërsjellë, duhet të theksojmë një sërë aspektesh të tjera. ***I pari*** është objektivi i kërkesës. Në rast se objektivi është të mblidhen prova që më pas do të përfshihen në një proces penal dhe do të pranohen nga gjykata, këto prova duhet të ruhen dhe të mbrohen me çdo kusht. Kjo do të thotë që ato duhet të mblidhen në pajtim me parimet e përgjithshme të së drejtës penale dhe duke respektuar zinxhirin e ruajtjes së provave. Vendet mund dhe duhet të përfshijnë në kërkesat e tyre çdo procedurë të posaçme që nevojitet për mbledhjen e provave. Kjo është veçanërisht sfiduese kur bëhet fjalë për intervistimin e dëshmitarëve. Parimi i marrjes në pyetje nga të gjitha palët nuk duhet të harrohet. UNCAC është risi, në kuptimin që ajo sugjeron përdorimin e teknologjisë për ta kapërcyer këtë problem dhe përdorimi i video konferencave paraqitet si opsion (shih Nenin 32 të UNCAC-it). ***Aspekti i dytë*** që duhet marrë parasysh është dënimi i veprës penale nga të dyja vendet. Vendet kërkuese duhet të sigurojnë që sjelljet e hetuara kualifikohen si vepra penale edhe në shtetin të cilit i bëhet kërkesa. Nga ana tjetër, shtetet të cilave u bëhen kërkesa duhet të kenë parasysh se, nëse modeli faktik përputhet me një sjellje që parashikohet si vepër penale, emërtimi i veprës konkrete nuk duhet të ketë rëndësi. Kur kjo shpërfillet, harxhohet shumë kohë e çmuar. ***Së fundi***, duhet të respektohet parimi i specialitetit. Kjo do të thotë që provat e mbledhura mund të përdoren vetëm për qëllimet përshkruara.

Kërkesat mund të dërgohen edhe duke u bazuar në parimin e reciprocitetit, dhe në këtë rast ato quhen letër-kërkesa.

Së fundi, të mundura janë edhe marrëveshjet ekzekutive të arritura nga Dega Ekzekutive, ndërsa traktatet nënshkruhen dhe ratifikohen nga Dega Legjislative.

Intervistimi i dëshmitarit

Q: Gjatë kazusit të simuluar zbuluat se Zotit Harvey Cattleman, i cili banon në Shtetet e Bashkuara, iu lëshua një çek në shumë të madhe. Intervistimi i këtij dëshmitari është i rëndësishëm për të përcaktuar qëllimin e çekut. Si do ta siguronit këtë informacion?

A: Edhe në këtë rast ekzistojnë të paktën dy rrugë të mundshme:

1. Pyetini pjesëmarrësit si do të vendosnin kontakt me këtë dëshmitar – Nëse procesi zyrtar është hapi i parë i përdorur në kontaktimin e këtij dëshmitari, kjo mund të marrë 3 deri në 5 muaj dhe vlera e dëshmitarit është e paditur. Për të kontaktuar dhe intervistuar këtë dëshmitar, për të përcaktuar nëse dëshmia e tij mund të kërkohet në shqyrtim gjyqësor, mund të jetë e nevojshme të përdoren proceset jozyrtare. Kjo mund të bëhet nëpërmjet një sërë mjetesh jozyrtare, të tilla si kontaktimi i zyrtarëve të ligj-zbatimit në shtetin ku banon dëshmitari, përdorimi i Interpolit (që mund të marrë gjithashtu kohë

mjaft të gjatë) ose bërja e një kërkese nëpërmjet ambasadës tuaj. Informacioni i siguruar nëpërmjet këtyre proceseve jozyrtare do të ndihmojë në përcaktimin nëse dëshmia e dëshmitarit do të kërkohet në shqyrtim gjyqësor. Pastaj ky informacion mund të sigurohet si provë e pranueshme nëpërmjet një kërkese zyrtare për NJN.

2. Statuti i kompanisë - ose informacioni i gjetur në zyrat e regjistrimit publik.

Q: Gjatë hetimit keni zbuluar se disa kompani janë regjistruar jashtë vendit, të tilla si Island Fleets ose Indian Ocean Faktiors CH. Si do t'i siguronit statutet dhe aktet e themelimit të tyre?

A: Ky informacion mund të sigurohet në rrugë të ndryshme jozyrtare, me qëllim që të ndiqet pistat e tjera. Disa nga burimet e shumta që mund të përdoren janë:

1. Bazat e të dhënave publike – Ky informacion mund të sigurohet lehtë në bazat e të dhënave publike të krijuara nga qeveritë. Në shumë vende këto baza të të dhënave gjenden në Internet dhe hyrja në to është e kollajtë. Në raste të tjera këto baza të dhënash nuk gjenden online. Megjithatë, është e mundur që ky informacion të kërkohet me postë, duke dërguar formularë që mund të shkarkohen nga Interneti kundrejt një tarife të ulët.

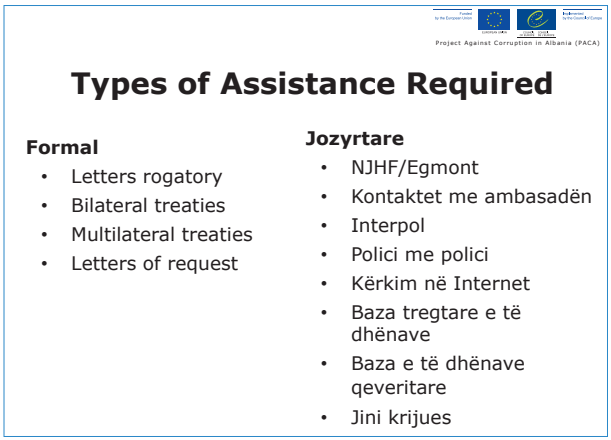
2. Nëpërmjet Interpolit – Interpoli është organizata ndërkombëtare policore më e madhe në botë, me 187 vende anëtare. I krijuar në vitin 1923, ai mundëson bashkëpunimin policor ndërkufitar, si dhe mbështet e ndihmon të gjitha organizatat, autoritetet dhe shërbimet misioni i të cilave është të parandalojnë ose luftojnë krimin ndërkombëtar. Ai synon të mundësojë dhe lehtësojë bashkëpunimin policor ndërkombëtar edhe aty ku marrëdhëniet diplomatike ndërmjet vendeve të caktuara nuk ekzistojnë. Katër funksionet bazë të tij janë: (i) të zhvillojë shërbime të komunikimit policor global: (ii) të ofrojë shërbime me të dhënat operative dhe baza të të dhënave për policinë; (iii) të ofrojë shërbime operative në ndihmë të policisë; (iv) trajnimi dhe zhvillimi.

Verifikoni veprimtarinë tregtare të Island Fleets

Q: Gjatë hetimit keni shtënë në dorë dokumente që provojnë se një kompani e quajtur Island Fleets zotëron një sërë asetesh. Kësisoj, është e domosdoshme të verifikohet nëse kjo kompani zhvillon veprimtari tregtare, për të përcaktuar nëse është kompani reale apo asgjë më tepër se një kompani guaskë. Për ta bërë këtë, vendosni të verifikoni adresën e saj në BVI.

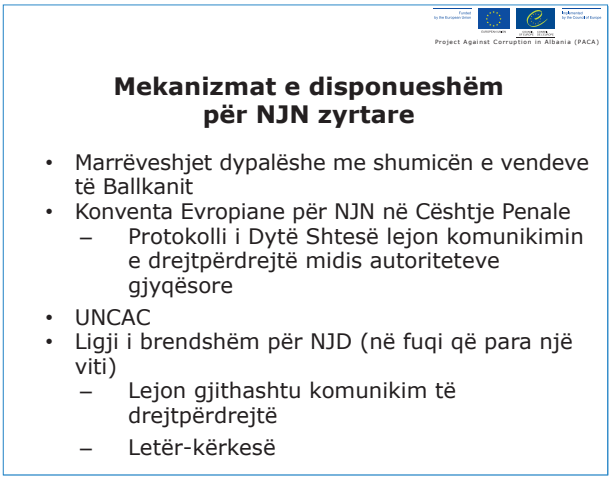
A: Kjo mund të bëhet edhe në rrugë jozyrtare, për qëllime informimi. Ju mund të shqyrtoni mundësinë që t'i kërkoni ndihmë ndonjë kolegu (polici me polici). Thjesht duke bërë një telefonatë dhe duke e pyetur një koleg në BVI të gjejë adresën dhe të verifikojë nëse kjo kompani ka zyra të hapura për publikun, ju mund të kurseni mjaft kohë. Nëse vendosni të ndiqni pistën e gjetjes së të dhënave më të hollësishme, mund të dërgohet një kërkesë zyrtare për NJN. Shtetit të cilit i bëhet kërkesa duhet të jeni në gjendje t'i jepni shumë më tepër informacion se mund të ishte i nevojshëm për këtë shtet për t'ju ndihmuar në hetimin tuaj.

Pas diskutimit lidhur me rrugët e mundshme për NJN që mund të ndiqen në 3 shembujt tanë (dokumentacioni bankar në Zvicër; intervistimi i dëshmitarit në Shtetet e Bashkuara; dhe këqyrja e dokumentacionit publik në BVI), pjesëmarrësve duhet t'u tregohet kuadrati 2. Ky kuadrat përmbledh rrugët e mundshme zyrtare dhe jozyrtare të NJN-së. Çdo pikë duhet të diskutohet dhe shpjegohet.

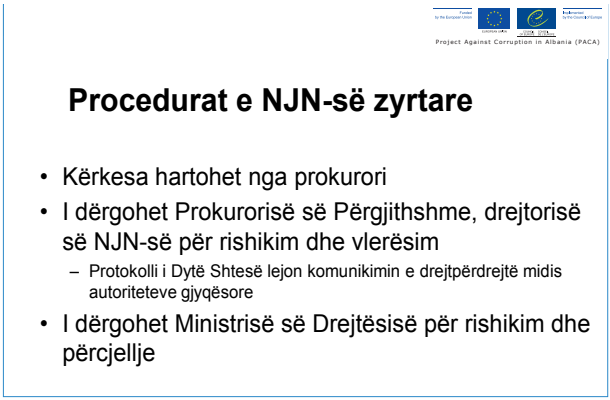


Kur sigurohen prova nëpërmjet NJN-së, duhen marrë parasysh disa çështje shumë të rëndësishme, veçanërisht kur bëhet fjalë për pranueshmërinë e të dhënave nga gjykata. Instruktori duhet t'u kujtojë pjesëmarrësve se objektivi i fundit i ndihmës juridike të ndërsjellë është të sigurohen prova dhe informacion në mënyrën më të shpejtë dhe më të efektshme të mundshme, duke respektuar ndërkohë sovranitetin e shtetit tjetër.

Kuadrati 3 më poshtë liston mekanizmat më të përdorur në Shqipëri për NJN zyrtare. Trajnuesi duhet të njihet nga afër me secilin prej proceseve.

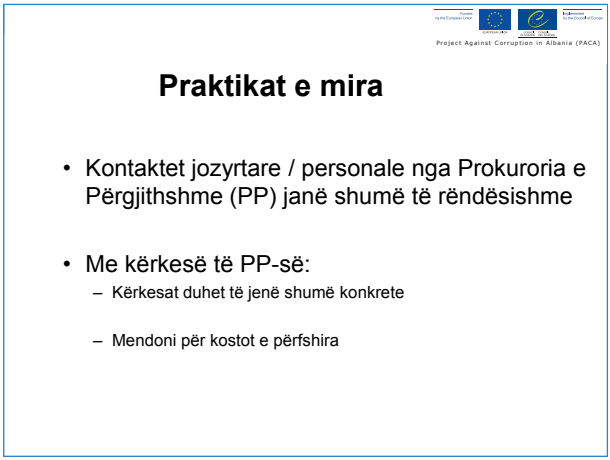


Kuadrati 4 përshkruan procesin e NJN-së në Shqipëri në terma të përgjithshëm, nga hartimi dhe vlerësimi i kërkesës nga zyra e Prokurorit të Përgjithshëm, deri tek rishikimi dhe dërgimi nga Autoriteti Qendror, që është Ministria e Drejtësisë.

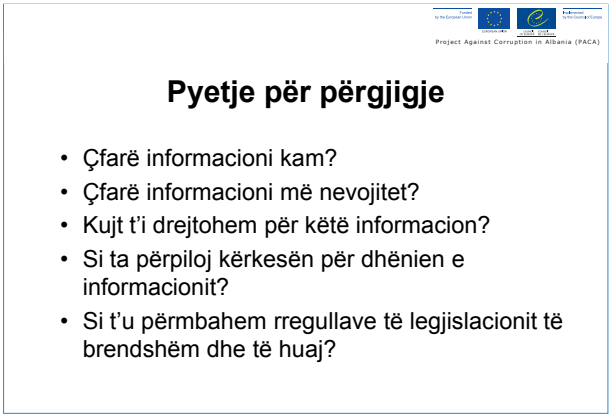


Kuadrati 5 thekson nevojën për të vendosur gjithmonë kontakte personale me një përfaqësues në shtetin të cilit i bëhet kërkesa, para se të dërgohet NJN zyrtare. Kontaktet jozyrtare janë tejet të rëndësishme për të garantuar trajtim më të efektshëm të kërkesës zyrtare për NJN. Vendosja e kontakteve personale me personin e duhur në juridiksionin e huaj ka një numër përfitimesh:

- Përcakton çfarë veprimtarish mund të ndërmerren në juridiksionin e huaj;
- Identifikon ndonjë fushë problematike;
- Siguron që kërkesa për NJN të përmbajë të gjithë informacionin e nevojshëm;
- Siguron ndihmë jozyrtare kur është e mundur.

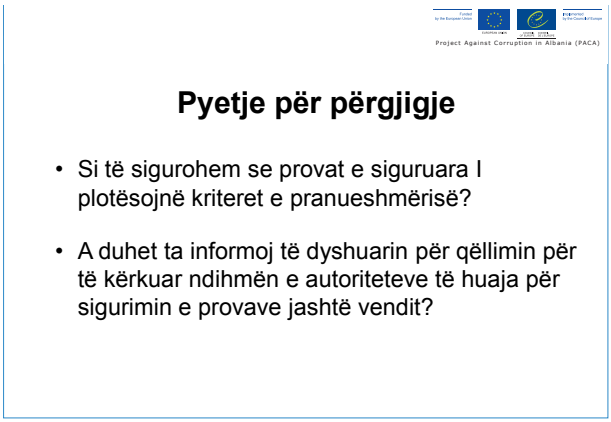


Kuadrati 6 përmban një listë çështjesh që duhet të kihen parasysh kur shqyrtohet mundësia e dërgimit të kërkesës për NJN. Pyetja e dytë në listë është tejet e rëndësishme – Çfarë informacioni më nevojitet? Kërkesa për NJN duhet të përcaktojë në mënyrë shumë konkrete se çfarë informacioni dhe veprimtarish po kërkohen.



Kuadrati 7 përmban dy pika që duhet të diskutohen në mënyrë të hollësishme. Pika e parë ka të bëjë me garantimin që provat e siguruara në një juridiksion të huaj do të jenë ligjërisht të pranueshme nga gjykata shqiptare. Si sigurohen provat në shtetin e huaj? Çfarë procedurash vërtetësie duhet të zbatohen për dokumentacionin bankar? Si do të paraqitet dëshmia e dëshmitarit, nëse ai nuk është i pranishëm në shqyrtim gjyqësor? Këto janë vetëm disa prej pyetjeve që duhet të kihen parasysh për të siguruar që provat të pranohen nga gjykata shqiptare.

UNCAC përcakton në Nenin 17 se në mbledhjen e provave zbatohen rregullat e shtetit të cilit i bëhet kërkesa. Konventa përcakton gjithashtu se, në qoftë se është e nevojshme të zbatohen procedura të veçanta, me qëllim që provat të bëhen të pranueshme në shtetin kërkues, ato duhet të specifikohen në kërkesë.

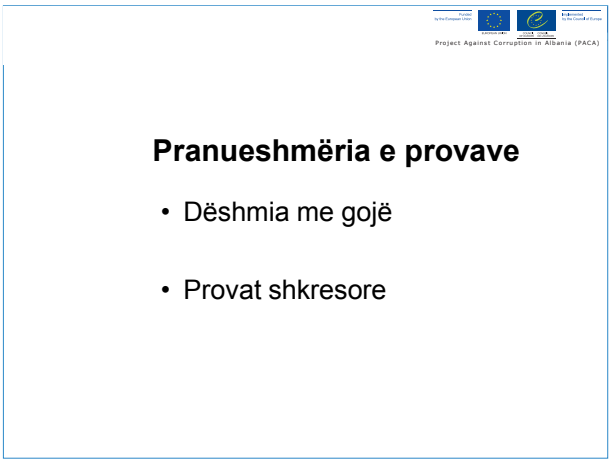


Edhe pyetja e dytë e shtruar në kuadratin 7 është çështje shumë e rëndësishme. Ajo ka të bëjë kryesisht me dëshminë e dëshmitarit. A ka i pandehuri të drejtë të marrë në pyetje dëshmitarin? Nëse dëshmitari intervistohet në një shtet të huaj dhe jep dëshmi me shkrim, a është kjo provë e pranueshme? Ajo mund të jetë e pranueshme, por çështja është se çfarë peshe do t'i jepet kësaj dëshmie. Nisur nga këto pikëpyetje, mund të jetë e nevojshme që, para paraqitjes së kërkesës për NJN, i pandehuri të informohet se do të intervistohet një dëshmitar në një shtet të huaj. Kjo do t'i japë subjektit të hetimit ose avokatit mbrojtës të tij mundësinë të marrë pjesë në intervistë dhe të marrë në pyetje dëshmitarin. Në vijim po rendisim disa alternativa që duhen pasur parasysh për marrjen në pyetje të një dëshmitari gjatë fazës së hetimit:

- Organizimi i video-konferencave: Neni 46.18 i UNCAC-it përcakton se, kur dëshmitari ose eksperti është në territorin e një shteti anëtar dhe duhet të dëgjohet nga autoritetet gjyqësore të një shteti tjetër anëtar, shteti kërkues mund të lejojë që dëgjimi të zhvillohet me video-konferencë, në rast se nuk është e mundur që dëshmitari të paraqitet në shtetin anëtar të cilit i bëhet kërkesa. Kjo është zgjidhje e leverdishme, që do t'i mundësonte gjyqtarit, prokurorit dhe avokatit mbrojtës ta marrin në pyetje dëshmitarin në kohë reale.

- Intervistimi në ambasadën shqiptare: disa vende të tjera kanë pasur përvojën e dërgimit të gjyqtarit, prokurorit dhe avokatit mbrojtës jashtë vendit, për të marrë në pyetje një dëshmitar në ambasadën e tyre. Në këtë rrugë, intervista mund të zhvillohet në territor shqiptar dhe dëshmitarit nuk do t'i duhej të udhëtonte.

Kuadrati 8 thekson faktin se pranueshmëria e provave të siguruara jashtë vendit duhet të kihet parasysh si për dëshminë me gojë, ashtu dhe për provat shkresore



Kuadrati 9 u referohet neneve të UNCAC-it, që kanë të bëjnë me NJN për veprat penale të mbuluara nga Konventa (neni 46), ekstradimi (neni 44) dhe zbulimi, ngrirja, sekuestrimi dhe konfiskimi i pasurive (neni 31). Trajnuesi duhet t'i lexojë këto nene dhe të njihet nga afër me përmbajtjen e tyre.

Neni 46 i UNCAC-it parashikon që ndihmë mund të kërkohet për ndonjërën prej këtyre arsyeve:

- Marrja e provave ose deklaratave nga persona;
- Dorëzimi tek palët i dokumenteve gjyqësore;
- Ekzekutimi i kontrolleve dhe sekuestrimeve, dhe ngrirja;
- Këqyrja e objekteve dhe lokaleve;
- Dhënia e informacionit, objekteve provuese dhe vlerësimeve të ekspertëve;
- Dhënia e kopjeve origjinale ose të vërtetuara të dokumenteve dhe shkresave përkatëse, përfshirë dokumentacionin qeveritar, bankar, financiar, të korporatës ose të biznesit;
- Identifikimi ose zbulimi i produkteve, pasurisë, mjeteve ose gjërave të tjera të krimit, për qëllime të sigurimit të provave;
- Mundësimi i paraqitjes vullnetare të personave në shtetin anëtar kërkues;
- Çdo lloj tjetër ndihme që nuk bie ndesh me ligjin e brendshëm të shtetit anëtar të cilit i bëhet kërkesa;
- Identifikimi, ngrirja dhe zbulimi i pasurive;
- Rikthimi i mjeteve ose produkteve të krimit.

Project Against Corruption in Albania (PACA)

Konventa e Kombeve të Bashkuara kundër Korrupsionit (UNCAC)

Shtetet janë të detyruara në bazë të UNCAC të japin forma të posaçme të NJN-së në mbledhjen dhe dërgimin e provave për t'u përdorur në gjykatë, për të ekstraduar autorë të krimeve (**nenet 46 & 44**).

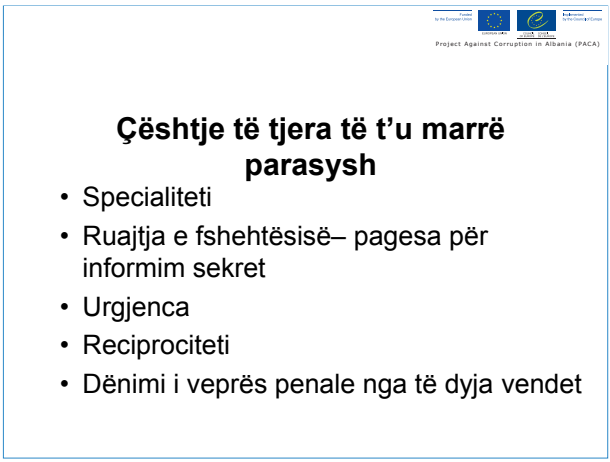
Po kështu, vendeve u kërkohet të marrin masa të cilat mbështesin zbulimin, ngrirjen, sekuestrimin dhe konfiskimin e produkteve të korrupsionit (**neni 31**).

Konventa e Kombeve të Bashkuara kundër Korrupsionit (UNCAC) hyri në fuqi më 14 dhjetor 2005 dhe deri tani është ratifikuar afërsisht nga 140 vende. Ajo përbën risi në dy drejtime:

Qëllimi i saj është të funksionojë si traktat shumëpalësh i ndihmës juridike të ndërsjellë. Kjo do të thotë që në fakt UNCAC mund të përdoret si bazë ligjore për ndihmë juridike të ndërsjellë. Megjithatë kjo duhet të bëhet me kujdes dhe maturi, sepse në disa vende ratifikimi nuk është i mjaftueshëm dhe ato do të kërkojnë transpozim të Konventës para se ajo të mund të përdoret për ndihmë juridike të ndërsjellë.

Kjo është Konventa e parë që bën fjalë për rikthimin e pasurive si përparësi në luftën kundër korrupsionit. Kjo përcaktohet në të gjithë këtë instrument. Në fakt, Neni 51 përcakton se rikthimi i pasurive është parimi themelor i Konventës, prandaj shtetet anëtare duhet t'i ofrojnë njëri-tjetrit shkallën më të gjerë të bashkëpunimit dhe ndihmës në këtë drejtim.

Kuadrati 10 u referohet koncepteve të tjera që përbëjnë vlerësime të rëndësishme në fushën e NJN-ë. Një shpjegim i secilit prej këtyre gjendet në kuadratin më poshtë.



Specialiteti: Parimi i specialitetit garanton që informacioni i marrë nëpërmjet një kërkese për ndihmë juridike të ndërsjellë do të përdoret vetëm për hetimin dhe qëllimet e përcaktuara në kërkesë.

Paragrafi 19 i nenit 46 të UNCAC përcakton se:

> "19. Shteti anëtar kërkues nuk përcjell, as përdor informacionin ose provat e dhëna nga shteti anëtar të cilit i bëhet kërkesa, për hetime, procedime penale ose procese gjyqësore, përveç atyre të përcaktuara në kërkesë, pa pëlqimin paraprak të shtetit anëtar të cilit i është bërë kërkesa. Asgjë në këtë paragraf nuk e pengon shtetin anëtar kërkues të zbulojë në procedimet e tij prova ose të dhëna që e shfajësojnë të akuzuarin. Në rastin e fundit, para bërjes publike të këtyre provave ose të dhënave, shteti anëtar kërkues njofton shtetin anëtar të cilit i është bërë kërkesa dhe, nëse kërkohet, këshillohet me të. Kur, në një rast përjashtimor, ky njoftim paraprak nuk është i mundur, shteti anëtar kërkues e informon pa vonesë shtetin anëtar të cilit i është bërë kërkesa, për bërjen publike."

Ruajtja e fshehtësisë: Kjo është çështje e rëndësishme që duhet pasur parasysh kur dërgohet kërkesë për ndihmë juridike të ndërsjellë. Veçanërisht në fazat e hershme të një hetimi kështillohet të mos ndërmerren veprime që do të vinin në dijeni subjektin e hetimit i cili, për rrjedhojë, do të përpiqet t'u ruhet organeve zbatimit të ligjit. Letër-kërkesa mund – dhe duhet – t'i referohet shprehimisht kësaj çështjeje.

Në UNCAC, kjo mundësi paraqitet në Nenin 46, paragrafi 20:

> "Shteti anëtar kërkues mund t'i kërkojë shtetit anëtar të cilit i drejton kërkesën, të ruajë të fshehtë faktin dhe përmbajtjen e kërkesës, përveç se në shkallën e nevojshme për të ekzekutuar kërkesën. Në rast se shteti anëtar të cilit i bëhet kërkesa, nuk mund ta zbatojë detyrimin e ruajtjes së fshehtësisë, ai njofton menjëherë shtetin anëtar kërkues".

Urgjenca: UNCAC i referohet kësaj çështjeje në Nenin 46, paragrafi 24, si vijon:

> "24. Shteti anëtar të cilit i është bërë kërkesë për ndihmë juridike të ndërsjellë, e ekzekuton kërkesën sa më shpejt të jetë e mundur dhe i përmbahet sa më rreptë të jetë e mundur çdo afati të sugjeruar nga shteti anëtar kërkues dhe për të cilat janë dhënë arsye, mundësisht në kërkesë. Shteti anëtar kërkues mund të bëjë kërkesa të arsyeshme për informacion mbi statusin dhe ecurinë e masave të marra nga shteti tjetër anëtar për plotësimin e kërkesës. Shteti anëtar të cilit i është bërë kërkesa, u përgjigjet kërkesave të arsyeshme të shtetit anëtar kërkues lidhur me statusin dhe përparimin në trajtimin e kërkesës nga ana e tij. Kur ndihma e kërkuar nuk nevojitet më, shteti anëtar kërkues informon menjëherë shtetin tjetër anëtar."

Reciprociteti: Koncepti i reciprocitetit i lejon vendet të dërgojnë kërkesa për NJN në rrethanat kur nuk ka traktate dypalëshe ose shumëpalëshe. Letër-kërkesa (e ngjashme me kërkesën e një traktati) përcillet nëpërmjet Autoritetit Qendror dhe përmban dispozitën e reciprocitetit që përcakton se shteti kërkues do të zbatojë në të ardhmen një kërkesë të ngjashme të shtetit të cilit i është bërë kërkesa.

Dënimi i veprës penale nga të dyja vendet: Ky detyrim përcakton se veprat penale të hetuara nga shteti kërkues duhet të trajtohen si vepra penale edhe nga legjislacioni e shtetit të cilit i bëhet kërkesa. Moszbatimi i këtij detyrimi është arsye e mjaftueshme për të hedhur poshtë kërkesën për NJN. Neni 43.2 i UNCAC-it parashikon se në çështje të bashkëpunimit ndërkombëtar, sa herë që dënimi i veprës penale nga të dyja vendet quhet detyrim, ky detyrim do të quhet i përmbushur, pavarësisht nga fakti nëse ligjet e shtetit të cilit i bëhet kërkesa, e vendosin veprën penale brenda të njëjtës kategorie veprash penale, ose e përcaktojnë veprën penale me të njëjtën terminologji si shteti kërkues. E rëndësishme është të shihet nëse sjellja në themel të veprës penale për të cilën kërkohet ndihma, është vepër penale sipas ligjeve të të dy shteteve anëtare. Kjo dispozitë e UNCAC-it është tejet e dobishme kur përballemi me shumëllojshmërinë e madhe të sistemeve dhe gjuhëve juridike që sfidojnë bashkëpunimin ndërkombëtar.

Për të shmangur problemet me veprat penale të dënueshme nga të dyja vendet, kështillohet që të mos shënohen vetëm veprat penale të hetuara, por edhe të citohet edhe dispozita përkatëse e veprës penale. Kjo do ta ndihmonte shtetin të cilit i është bërë kërkesa, të identifikojë sjelljen në themel të veprës penale.

8. Mjetet kompjuterike të analizës

Programi kompjuterik Excel është një mjet i shkëlqyer elektronik, që mund të përdoret për të lehtësuar analizën e vëllimeve të mëdha të të dhënave. Manuali përmban kuadrate të shumta në PowerPoint, të cilat përshkruajnë hap pas hapi proceset e nevojshme për të zhvilluar llojet e mëposhtme të analizës së të dhënave të hedhura në një fletë pune në Excel:

- Grupimi sipas titullit të kolonës;
- Filtrimi dhe auto-filtrimi;
- Auto-filtrimi i pagesave për një subjekt të caktuar;
- Nëntotalet sipas kategorisë dhe të ndara më tej sipas vitit;
- Bashkimi i llogarive të shuma bankare për të kërkuar për modele të tilla si shuma të depozitave në para;
- Tabela qendrore për analiza të shumëllojshme.

Kuadrati më poshtë është shembull i shpjegimit të hollësishëm që përfshin pamjen e një flete konkrete pune në Excel dhe udhëzime hap pas hapi të çdo komande kompjuterike që kërkohet për të arritur rezultatin e dëshiruar.



Për shkak të kufizimeve kohore në këtë program, rekomandohet që në instruksion të përfshihen vetëm kuadratet 1 deri në 6, kuadratet 10 dhe 11 dhe kuadratet 14 deri në 26. Kjo do të përfshijë shpjegimin e formatimit të fletës së punës, teorinë e skicimit të fletës së punës, funksionin e kopjimit të tabelës, funksionin e grupimit sipas titullit të kolonës dhe tabelat përfundimtare. Nëse kërkohen udhëzime shtesë për përdorimin e Excel-it, ato duhet të jepen jashtë orës normale të programit, për shembull, gjatë pushimit të drekës ose në mbrëmje.

Formati i fletës së punës përfshin titujt e kolonave, që pasqyrojnë çdo aspekt të zërave të hedhur në dokumentet që duhet të analizohen. Shembulli i përdorur në prezantimin në PowerPoint është analiza e një llogarie bankare, që përfshin një titull për çdo fushë të rëndësishme të të dhënave (viti, përshkrimi i transaksionit, data e transaksionit, numri i çekut, shuma e çekut, etj.).

Skicimi i fletës së punës është kritik sepse, sapo të jenë hedhur të dhënat në fletën e punës, ndryshimi i formatit bazë mund të jetë i vështirë ose të kërkojë kohë. Gjëja e parë që duhet pasur parasysh në skicimin e fletës së punës është të parashikohen të gjitha rezultatet e mundshme (llojet e analizave) që nevojiten. Për shembull, disa prej rezultateve të dëshiruara mund të jenë: të krahasohen të dhënat e llogarive të shumta bankare, të bëhet renditje kronologjike, për të siguruar totalet dhe nëntotalet, të analizohen modele të caktuara (shumat ose datat e depozitave në para), ose të bëhet grupimi sipas vitit. Nëse analizohen llogari të shumta bankare, zakonisht është e dëshirueshme që çdo fletë pune të formatohet me të njëjtin format, me qëllim që më vonë llogaritë të mund të bashkohen në një fletë pune të vetme për të bërë analizën e përgjithshme. Gjëja më e mirë është të sigurohen mendimet e hetuesve, prokurorëve dhe/ose gjyqtarëve të ndryshëm për të qenë të sigurt që në skicim janë marrë parasysh të gjitha rezultatet.

Kuadrati 2 tregon një fletë pune që nuk është analizuar ende. Gjëja e parë që duhet bërë është që fletës së punës t'i bëhet gjithmonë një kopje. Kjo mund të bëhet në shumë mënyra: bëni një kopje të tabelës, bëni kopje duke përdorur emër tjetër skedari ose shkarkojeni origjinalin në një kompjuter tjetër ose në një pajisje memorizuese. Për qëllimet e këtij programi, ne do të bëjmë kopje të tabelës. Kuadrati 3 ilustron procesin që kërkohet për të bërë këtë kopje të tabelës. Kuadrati 4 tregon fletën e punës që duket njësoj, përveç se në fund të saj ka një tabelë shtesë.

Kuadrati 5 demonstron funksionin i grupimit (sort). Realizimi i funksionit sort është tejet i lehtë, por tejet i fuqishëm dhe i dobishëm. Për shembull, pasi të jenë hedhur të dhënat në formatin e dëshiruar të fletës së punës, mund të ketë 5000 rreshta informacion, çka do të ishte e vështirë të kuptohej thjesht duke parë çdo zë. Megjithatë, duke i grupuar (sorting) zërat sipas subjektit të paguar, burimit të depozitës, radhës sipas datës ose radhës sipas shumës në rritje, analiza e të dhënave do të ishte shumë më e efektshme. Kuadrati 6 demonstron rezultatet e grupimit sipas titullit të kolonës.

Kuadratet 10 dhe 11 demonstrojnë funksionin e nëntotalit që mund të përdoret për të gjetur totalin e gjithë fletës së punës ose të një pjese të saj.

Kuadratet 14 deri në 26 ilustrojnë funksionin e tabelës qendrore. Ky proces i mundëson përdoruesit të sigurojë përmbledhje të të gjithë fletës së punës të organizuar në çfarëdo mënyre të dëshiruar. Kuadratet demonstrojnë se si të gjitha transaksionet mund të përmblidhen në grupime sipas subjektit të paguar dhe paguesit, dhe të përcaktohet totali i tyre sipas vitit. Kuadratet japin të dhëna të qarta për çdo hap të nevojshëm për të krijuar tabelën qendrore.

9. Metodat e hetimit financiar

Programi prej pesë ditësh e gjysmë përfshin module për këto tema:

- Seancë praktike për metodat e hetimit financiar;
- Prezantime rreth metodave të hetimit financiar;
- Metodat e vërtetimit të tërthortë të të ardhurave.

Seanca praktike dhe prezantimet rreth metodave të hetimit financiar nuk janë të detyrueshme. Rekomandohet që ky modul të përdoret vetëm nëse ekziston nevoja të vendoset theks i lartë në aspektet e organizimit financiar të hetimit. Zhvillimi i këtij moduli do të kërkojë afërsisht 2 deri në 3 orë.

Moduli rreth metodave të vërtetimit të tërthortë të të ardhurave do të ofrojë në thelb të njëjtin informacion si dy modulet e tjera të renditura më lart, por e trajton tematikën nga një këndvështrim i ndryshëm. Për shembull, seanca praktike për metodat e hetimit financiar fillon duke u parashtruar pjesëmarrësve skenarin e një kazusi dhe u kërkon atyre të krijojnë një metodë për paraqitjen e informacionit financiar në shqyrtim gjyqësor. Atyre u kërkohet ta bëjnë këtë detyrë pa u dhënë ndonjë orientim për formatin e sugjeruar. Kjo është sfidë për pjesëmarrësit, sepse u kërkon atyre të mendojnë për vështirësitë e organizimit të vëllimit të madh të të dhënave dhe të krijojnë një metodologji që do ta përmblidhte informacionin me saktësi. Moduli rreth metodave të tërthorta të vërtetimit të të ardhurave e trajton tematikën nga këndvështrimi i kundërt. Në fillim niset me një leksion që shpjegon formatin e sugjeruar dhe pastaj vijohet me një problem praktik për të përcaktuar nëse pjesëmarrësit i kanë kuptuar konceptet. Nëse e lejon koha, mund të përdoren të gjitha modulet e renditura më lart, sepse moduli i metodës së tërthortë përforcon informacionin që është mësuar në seancën praktike dhe në prezantimet për metodat e hetimit financiar.

Me poshtë po japim një shpjegim të seancës praktike dhe prezantimeve rreth metodave të hetimit financiar. Dokumentet për këtë program gjenden në dosjet e pjesëmarrësve / Prezantimi në PowerPoint / Metodat Financiare PE. Kjo nën-dosje përfshin këto dokumente:

- Një ushtrim praktik, të përbërë nga tre dokumente (Doc 1, Doc 2, Doc 3);
- Një dokument në Excel, i titulluar "B dhe P në Fletën e Punës" – ky është formati i sugjeruar për t'u përdorur për ushtrimin praktik;
- Një dokument Excel, i titulluar "B dhe P dhe Zgjidhja" – kjo është zgjidhja e ushtrimit praktik. Ky dokument duhet të mbrohet me fjalëkalim.

Niseni orën e mësimit me shpërndarjen pjesëmarrësve të kopjeve të printuara të Doc 1 dhe Doc 2, dhe këshillojini ata se Doc 3 është vetëm në version elektronik në dosjet e tyre. Pjesëmarrësit duhet të këqyrin të tre dokumentet që përmbajnë një përmbledhje të provave që janë mbledhur në këtë rast. Shpjegoni se orientimet dhe objektivat lidhur me këtë ushtrim gjenden në krye të Doc 1, ku thuhet:

"Hidhuni një sy këtyre provave dhe përcaktoni si do të organizoheshin dhe paraqiteshin këto prova financiare më së miri në gjykatë, për të demonstruar në mënyrë sa më të qartë shumën e të ardhurave **të siguruara nga Rota** (Drejtori i

Prokurimit) me korrupsion. Për të organizuar të dhënat financiare, rekomandohet të përdoret një fletë pune në Excel".

Caktojuni pjesëmarrësve rreth 45 minuta kohë për të këqyrur dokumentet dhe për të zhvilluar metodologjinë e paraqitjes së provave financiare para gjykatës në një mënyrë që është lehtësisht e kuptueshme dhe që demonstron me qartësi shumën e përgjithshme të të ardhurave nga korrupsioni. Shpjegoni që çdo grup duhet të përgatisë një paraqitje të këtyre provave financiare dhe të përgatitet për t'ua raportuar gjetjet e tyre pjesëtarëve të klasës.

Pas 45 minutave, caktoni një grup për të bërë prezantimin para klasës të metodologjisë që ka planifikuar të përdorë. Në varësi të kohës në dispozicion, sugjerohet që prezantime të bëhen nga 2 ose 3 grupe. Pas çdo prezantimi, detyra e trajnuesit është të vlerësojë apo kritikojë metodologjinë në drejtim të saktësisë dhe thjeshtësisë.

Ushtrimi ka për qëllim t'u demonstrojë pjesëmarrësve nevojën për të organizuar me saktësi të dhënat financiare dhe shkallën e vështirësisë në realizimin e kësaj detyre. Pas prezantimeve dhe komenteve korrigjuese, trajnuesi duhet të tregojë metodologjinë e sugjeruar për organizimin dhe prezantimin e këtyre të dhënave financiare. Kjo është gjendet në dokumentin Excel të titulluar "B dhe P dhe Zgjidhja" në tabelën fundore të titulluar "Burimi dhe Përdorimi". Themeli i zgjidhjes në formën e burimit dhe përdorimit është në thelb analiza e tre llogarive bankare, përfshirë bilancet në çelje dhe mbyllje, depozitat dhe shpërndarjet nga llogaritë. Në analizë është përfshirë edhe një zë tjetër, që është blerja e Mercedesit me para në dorë.

Trajnuesi duhet të bëjë një shpjegim të metodës së vërtetimit të burimit dhe përdorimit. Informacioni i nevojitur për këtë shpjegim përmbahet në pjesën "Metoda e tërthortë e vërtetimit të të ardhurave" menjëherë më poshtë.

10. Metoda e tërthortë e vërtetimit të të ardhurave

Koha e përafërt për këtë pjesë, përfshirë seancën praktike: 120 minuta

Dokumentet për këtë pjesë të programit gjenden në dosjet e pjesëmarrësve / Prezantimi në PowerPoint / Burimi dhe Përdorimi. Kjo nën-dosje përfshin këto dokumente:

- Prezantim në PowerPoint i leksionit për burimin dhe përdorimin
- Një ushtrim praktik për seancë praktike ("PE – i vogël – Shqipëri"). Ky dokument përmban 15 fakte që do të përdoren si problem praktik për pjesëmarrësit.
- Një dokument Excel i titulluar "Seanca praktike B dhe P – Shqipëri"
- Një dokument Excel i titulluar "Zgjidhja B dhe P – Shqipëri". Ky dokument është zgjidhja e përfunduar e burimit dhe përdorimit për ushtrimin praktik me 15 zëra, të përmendur më lart. Ky dokument duhet të jetë i mbrojtur me fjalëkalim.

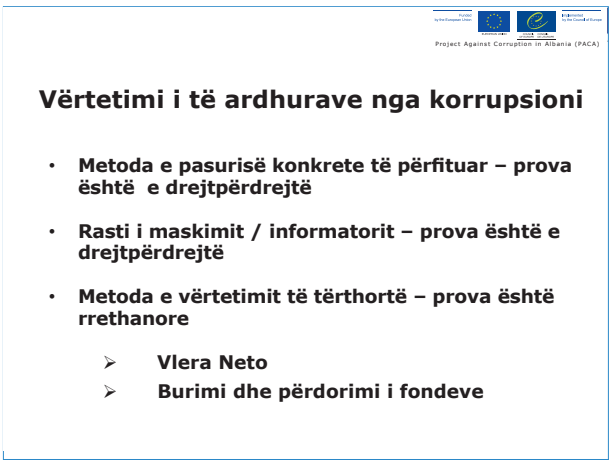
- Prezantimi në PowerPoint i titulluar "Zgjidhja B dhe P – Shqipëri". Ky dokument është zgjidhja hap pas hapi e ushtrimit praktik me 15 zëra, të përmendur më lart. Ky dokument duhet të jetë i mbrojtur me fjalëkalim.

Përshkrim i përgjithshëm i leksionit

Rastet e korrupsionit në përgjithësi përfshijnë vjedhjen dhe përvetësimin e fondeve nga zyrtarë qeveritarë, ose marrjen e fondeve të jashtme (parasë private) nga individë ose kompani në formën e ryshfeteve. Një përqindje e vogël e rasteve të korrupsionit ka të bëjë me shpërblime jomonetare, të tilla si favoret seksuale ose ngritjet e paautorizuara në detyrë. Këto lloje të fundit (jomonetare) të korrupsionit nuk janë subjekt i këtij programi trajnimi.

Në qendër të vet hetimi i korrupsionit monetar në shkallë të gjerë duhet të ketë gjithmonë mënyrën si janë dhënë paratë dhe kush e ka siguruar përfitimin. Ky aspekt i hetimit financiar mund të realizohet në një larmi rrugësh, në varësi të rrethanave të rastit. Llojet kryesore të hetimit financiar mund të përmblidhen si vijon:

- **Metoda e pasurisë konkrete të përfituar**, nëpërmjet përdorimit të provave të drejtpërdrejta;
- **Vërtetimi i drejtpërdrejtë i ryshfetit** nëpërmjet përdorimit të kartëmonedhave të shënuara paraprakisht dhe provave të regjistruara me video;
- **Metoda e vërtetimit të tërthortë** të të ardhurave të kundërligjshme nëpërmjet përdorimit të provave rrethanore.



Çfarë lloj rastesh ose modelesh faktike do të kërkonin përdorimin e njërës prej metodave të mësipërme? Le të eksplorojmë disa shembuj se kur mund të përdoret secila prej këtyre teknikave të hetimit financiar për të ndihmuar në vërtetimin e shkeljeve penale.

Zëri i veçantë: Kjo metodë përdoret kur pagesat konkrete të ryshfetit ose fondet shtetërore të përvetësuara mund të zbulohen nga përfitimet e drejtpërdrejta të zyrtarit. Provat do të vërtetonin drejtpërdrejt lidhjen ndërmjet veprimtarisë korruptive dhe shumës së parave të marrë nga zyrtari publik.

> ***Shembull*:** Drejtori i Prokurimit miratoi një kontratë të madhe me një burim të vetëm për korporatën Advanced Technologjy, në shkelje të udhëzimeve për prokurimin. U zbulua dokumentacion i rremë i përgatitur nga drejtori, që autorizonte dhënien e kontratës kësaj korporate. Nga Advanced Teknologji mund të dokumentohen drejtpërdrejt pagesat për blerjen e një Mercedesi që është në pronësi të Drejtorit të Prokurimit. Kjo është provë e drejtpërdrejtë që vërteton blerjen e një pasurie konkrete në përfitim të zyrtarit publik i cili miratoi kontratën e dhënë me mashtrim. Në këtë rast nuk është nevoja të përdoret ndonjë metodë e vërtetimit të tërthortë të të ardhurave (siç përshkruhet më poshtë), sepse prova e siguruar është konkrete dhe e drejtpërdrejtë.

Rasti i maskimit / informatorit – provë e drejtpërdrejtë: Një informator i maskuar ose një operacion i fshehtë mund të arrijë të zhvillojë provën e drejtpërdrejtë të një ryshfeti. Në raste të rralla ndodh që një informator ose përfaqësuesi i një kompani private t'u japë informacion zyrtarëve shtetërorë se atij i është kërkuar ryshfet nga një zyrtar publik. Në këtë rast është e mundur të montohen kamera të survejimit me video dhe pajisje dëgjimore, me të cilat do të dokumentohej transaksioni i marrjes së ryshfetit.

> ***Shembull:*** Përfaqësuesi i një kompanie private informon organet e rendit se një zyrtar qeveritar ka kërkuar ryshfet nga kompania, në këmbim të dhënies kësaj kompanie të një kontrate me fitim. Organet e rendit planifikojnë një operacion të fshehtë. Me zyrtarin qeveritar lihet takim në një dhomë hoteli. Dhoma pajiset me kamera të fshehta dhe pajisje dëgjimore. Edhe zyrtari i kompanisë private pajiset me kartëmonedha të shënuara paraprakisht, për t'i dhënë në rast se kërkohet ryshfet. Takimi mbahet dhe zyrtari qeveritar kërkon ryshfet në këmbim të dhënies së kontratës dhe atij i jepen kartëmonedhat e shënuara paraprakisht si ryshfet. Kjo bisedë është regjistruar me sukses me pajisje pamore dhe dëgjimore. Përsëri, në këtë rast nuk është nevoja të përdoret metoda e tërthortë e vërtetimit të të ardhurave (siç përshkruhet më poshtë), sepse prova e siguruar është konkrete dhe e drejtpërdrejtë.

Metoda e vërtetimit të tërthortë të të ardhurave të kundërligjshme: Në rast se të ardhurat e kundërligjshme nuk mund të zbulohen dhe të lidhen drejtpërdrejt me zyrtarin e korruptuar, atëherë për të vërtetuar pagesat e korrupsionit mund të nevojitet një metodë e tërthortë. Për shembull, në qoftë se provohet se gjatë një periudhe të caktuar zyrtari ka shpenzuar shumë më tepër para se sa të ardhurat e ligjshme të tij, kjo mund të përdorej si provë rrethanore për të provuar shumën e të ardhurave të kundërligjshme që ka marrë ai person. Në një rast korrupsioni ose pastrimi parash, kjo lloj prove do të përdorej bashkë me prova të tjera, të cilat vërtetojnë veprimtarinë korruptive, të tillë si manipulimi i një tenderi ose ndonjë përvetësim tjetër i fondeve.

Vërtetimi i të ardhurave të kundërligjshme nëpërmjet metodës së tërthortë bëhet me dy mënyra kryesore. Këto janë metoda e Vlerës Neto dhe metoda e Burimit dhe Përdorimit të Fondeve (e quajtur gjithashtu metoda e shpenzimeve). Ekziston

edhe një metodë tjetër e quajtur Analiza e Qarkullimit të Parasë Fizike, por ajo është përdorur më rrallë.

Metoda e vlerës neto vlerësohet deri-diku e ngatërruar dhe është e vështirë për t'u shpjeguar në shqyrtim gjyqësor në rast se gjyqtari nuk e njeh mirë këtë metodë. Prandaj ajo nuk do të diskutohet këtu.

Koncepti i metodës së burimit dhe përdorimit është pak a shumë i thjeshtë dhe do të përdoret në këtë program si metodë e parapëlqyer e vërtetimit të të ardhurave në mënyrë të tërthortë. Teoria në themel të kësaj metode është se personi nën hetim ka shpenzuar gjatë një periudhe të caktuar shumë më tepër para se sa mund të siguronte në rrugë të përligjura. I shprehur në formën e një formule ky koncept do të kishte këtë paraqitje:

Për periudhën e caktuar 1 janar 2008 deri në 31 dhjetor 2008, i pandehuri kishte:

Totali shpenzimeve dhe përdorimeve të tjera të parave	210,000,000
Totali i burimeve të njohura dhe të ligjshme të të ardhurave	30,000,000
Mbetja janë të ardhurat e kundërligjshme ose të pashpjeguara	180,000,000

Kjo është metodë rrethanore dhe e tërthortë e vërtetimit të të ardhurave të vërteta të personit nga të gjitha burimet, të ligjshme dhe të kundërligjshme. Kjo provë mund të përdoret më pas si provë për të vërtetuar elemente të caktuara të veprës penale me të cilën është akuzuar një person. Shpjegimi i plotë i metodës së burimit dhe përdorimit do të jepet më vonë në këtë manual.

Pjesa në vijim shpjegon në mënyrë të hollësishme metodën e burimit dhe përdorimit dhe e ilustron atë me kuadratin në PowerPoint, të cilat do të përdoren në mësim.

Metoda e burimit dhe përdorimit të fondeve

Siç tregohet më lart, vërtetimi i të ardhurave nga korrupsioni shpesh do të kërkojë përdorim të provave rrethanore – vërtetim të tërthortë të të ardhurave. Vendosja e lidhjes së drejtpërdrejtë ndërmjet të ardhurave korruptive nga veprimtaria e paligjshme dhe marrësit të ryshfetit ose përfituesit nga përvetësimi i fondeve qeveritare, nuk është gjithmonë e mundur.

Metoda e burimit dhe përdorimit të fondeve për të vërtetuar të ardhurat e kundërligjshme analizon të gjitha transaksionet financiare të subjektit të hetimit gjatë një periudhe të caktuar. Për shembull, periudha e caktuar mund të jetë një vit kalendarik, nga 1 janari 2008 deri në 31 dhjetor 2008, ose ndonjë periudhë tjetër, për shembull, 14 mars 2008 deri në 21 prill 2009. Kjo periudhë e caktuar mund të jetë çdo kohë që hetuesi beson se do të demonstrojë rritje të shpenzimeve ose të pasurisë shumë më të madhe se mjetet dhe mundësitë e përligjura të subjektit të hetimit. Kjo metodë krahason paratë e shpenzuara, të kursyera dhe të përdorura në çdo mënyrë (përdorimi) me të ardhurat e **ditura dhe të ligjshme** që personi ka siguruar gjatë periudhës së caktuar.

Project Against Corruption in Albania (PACA)

Çfarë është burimi dhe përdorimi

- **Metodë e vërtetimit të tërthortë të të ardhurave**
- **Gjatë një periudhe kohe të caktuar**
- **Krahason paratë e shpenzuara me paratë e siguruara në rrugë të ligjshme**

Kur përdoret burimi dhe përdorimi, llogaritet totali i shpenzimeve (dhe çdo përdorim tjetër i parave) për periudhën e caktuar, duke bërë mbledhjen e zërave të përdorimeve; po kështu llogaritet totali i burimeve të njohura dhe të ligjshme të të ardhurave për të njëjtën periudhë, duke bërë mbledhjen e zërave të burimeve; pastaj burimet e njohura dhe të ligjshme zbriten nga totali i shpenzimeve (përdorimet). Formula e thjeshtë tregohet më poshtë në kuadratin 4:

Project Against Corruption in Albania (PACA)

Çfarë është burimi dhe përdorimi

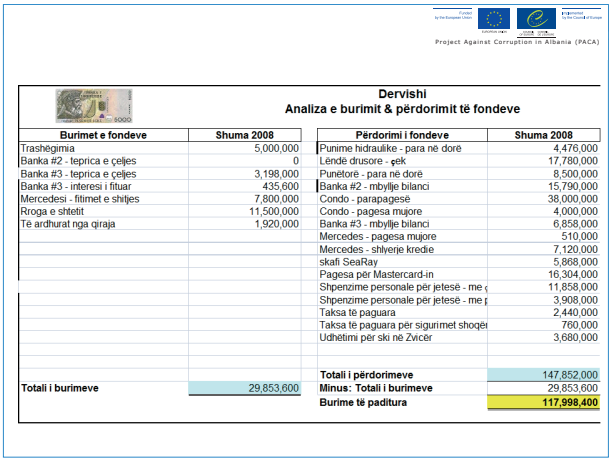


Totali i shpenzimeve

- <u>Totali i burimeve të të ardhurave të ligjshme</u>

= *Fondet nga burime të paditura*

Faqja e punës në kuadratin 5 më poshtë pasqyron një shembull të plotë të llogaritjes së burimit dhe përdorimit.



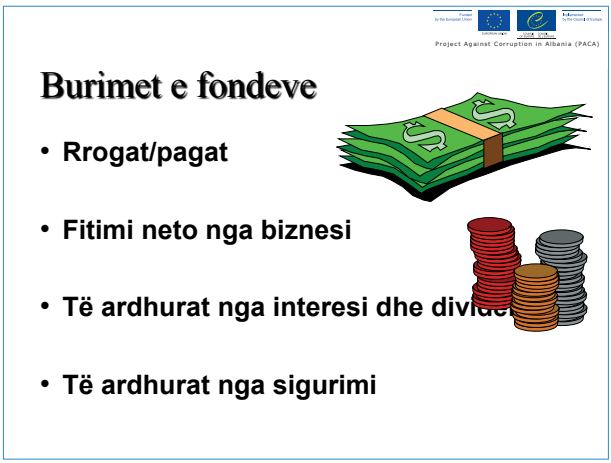
Project Against Corruption in Albania (PACA)

Dervishi
Analiza e burimit & përdorimit të fondeve

Burimet e fondeve	Shuma 2008
Trashëgimia	5,000,000
Banka #2 - teprica e çeljes	0
Banka #3 - teprica e çeljes	3,198,000
Banka #3 - interesi i fituar	435,600
Mercedesi - fitimet e shitjes	7,800,000
Rroga e shtetit	11,500,000
Të ardhurat nga qiraja	1,920,000
Totali i burimeve	29,853,600

Përdorimi i fondeve	Shuma 2008
Punime hidraulike - para në dorë	4,476,000
Lëndë drusore - çek	17,780,000
Punëtorë - para në dorë	8,500,000
Banka #2 - mbyllje bilanci	15,790,000
Condo - parapagesë	38,000,000
Condo - pagesa mujore	4,000,000
Banka #3 - mbyllje bilanci	6,858,000
Mercedes - pagesa mujore	510,000
Mercedes - shlyerje kredie	7,120,000
skafi SeaRay	5,868,000
Pagesa për Mastercard-in	16,304,000
Shpenzime personale për jetesë - me	11,858,000
Shpenzime personale për jetesë - me	3,908,000
Taksa të paguara	2,440,000
Taksa të paguara për sigurimet shoqër	760,000
Udhëtimi për ski në Zvicër	3,680,000
Totali i përdorimeve	147,852,000
Minus: Totali i burimeve	29,853,600
Burime të paditura	117,998,400

Çfarë lloje transaksionesh financiare do të përfshiheshin në pjesën "Burimi i fondeve" dhe çfarë transaksionesh do të regjistroheshin në pjesën "Përdorimi i fondeve"? Dy kuadratet më poshtë japin shembuj të burimeve të ditura dhe të ligjshme të fondeve që do të përfshiheshin në pjesën "Burimi i fondeve". Shumica e tyre janë shumë të drejtpërdrejta: rroga e personit, fitimet nga biznesi, nga interesi dhe dividendët e siguruar nga llogaritë bankare ose llogaritë e investimit, dhe produktet e sigurimit, që mund të jenë marrë nga polica e sigurimit si pasojë e një aksidenti, vjedhjeje ose vdekjes.



Project Against Corruption in Albania (PACA)

Burimet e fondeve

- **Rrogat/pagat**
- **Fitimi neto nga biznesi**
- **Të ardhurat nga interesi dhe divid**
- **Të ardhurat nga sigurimi**

Kuadrati tjetër tregon shembuj të tjerë të burimeve të ligjshme të të ardhurave, të tilla si produktet nga shitja e një pasurie, kreditë, dhuratat, trashëgimitë, fitimi i çmimeve dhe fitimet në bixhoz. Kreditë e siguruara nga një person kërkojnë shpjegim shtesë. Kredia duhet të përfshihet në llogaritje vetëm nëse personi i ka marrë fondet dhe mund t'i përdorte paratë sipas dëshirës së tij. Për shembull, në rast se personi ka marrë kredi personale nga një bankë dhe paratë i janë dhënë drejtpërdrejt këtij personi për t'i përdorur në çfarëdo mënyre, atëherë ky do të merrej si burim fondesh. Megjithatë, në rast se banka i ka dhënë një personi kredi

për të blerë shtëpi, këto fonde nuk i shkojnë asnjëherë drejtpërdrejt kredimarrësit për t'i përdorur në çfarëdo mënyre. Këto fonde do të paguhen drejtpërdrejt nga banka tek shitësi i shtëpisë ose në një llogari pengu. Prandaj kredimarrësi nuk mund të ndryshonte destinacionin e parave të kredisë. Në këtë rast kredia nuk do të tregohet si burim të ardhurash, as çmimi i blerjes së shtëpisë nuk do të tregohej si përdorim. Vetëm shumat faktike të parave të paguara nga personi (parapagim ose pagesë fillestare dhe këste mujore për kredinë) do të përfshihen në pjesën "Përdorimi i fondeve". Kreditë do të tregoheshin si burim fondesh vetëm në rast se kredimarrësit i jepen para dhe ka lirinë t'i përdorë ato në çfarëdo mënyre.



Po kështu, duke iu referuar kuadrateve më lart, të gjitha llogaritë bankare në pronësi të një personi ose të kontrolluara prej tij duhet të identifikohen dhe të merret dokumentacioni përkatës. Në analizimin e çdo llogarie bankare duhet të bëhen tre gjëra themelore. E para, duhet të analizohen të gjitha depozitat në tentativë për të identifikuar burimin dhe qëllimin e të gjitha fondeve të marra. Çdo depozitë që mund të identifikohet (me prova) si **burim i ditur dhe i ligjshëm** i të ardhurave, do të përfshihet në pjesën "Burimet e fondeve". Depozitat e paidentifikuara në para fizike nuk do të përfshihen as në pjesën e Burimeve, as në pjesën e Përdorimeve. E dyta, duhet të analizohen të gjitha tërheqjet, për të përcaktuar ku kanë shkuar fondet. Çdo tërheqje që mund të provohet se është shpenzim, ose përdorim i një lloji tjetër, i identifikueshëm i fondeve, do të përfshihet në pjesën Përdorimi. Tërheqjet e parave normalisht nuk do të përfshihen si përdorim, sepse nuk është vërtetuar se si janë përdorur paratë.

Analiza e tretë që duhet të bëhet me çdo llogari bankare është thjesht për të përcaktuar bilancin e llogarisë në çelje të periudhës dhe bilancin në mbyllje të periudhës. Bilanci në çelje do të përfshihet në pjesën "Burimi i fondeve", kurse bilanci në mbyllje do të përfshihet në pjesën "Përdorimi i fondeve". Vizatimi më poshtë është një segment kohor që ilustron se fokusi është tek datat e çeljes dhe mbylljes së periudhës së hetimit. Bilancet në këto data të sakta duhet të përcaktohen dhe të përfshihen në analizën e duhur të pjesëve të burimit dhe përdorimit.



Po sikur llogaria bankare të jetë hapur në mes të periudhës me një depozitë 25,000 para fizike? Shih ilustrimin më poshtë. Cili do të ishte bilanci në çelje i kësaj llogarie që duhet të përfshihet në pjesën "Burimi i fondeve"? Përgjigja është: bilanci në fillim të periudhë është zero, sepse llogaria nuk ishte e hapur më 1 janar 2008. Edhe depozita e çeljes nuk duhet të përfshihet si burim, sepse nuk është burim i ditur dhe i ligjshëm i të ardhurave – burimi i parasë fizike është i papërcaktuar.



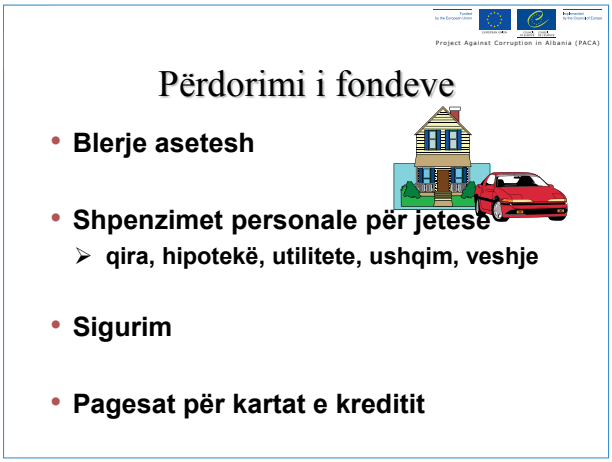
Kuadrati 8 më poshtë tregon se si duhet të shënohen bilancet në çelje dhe në mbyllje të një llogarie bankare në fletën e punës të emërtuar Burimi dhe Përdorimi.



Paraja në dorë është një zë që duhet të merret parasysh, por mund të jetë shumë i vështirë të dokumentohet ose llogaritet. Shuma e parave në dorë që një person ka në datën e fillimit të periudhës së burimit dhe përdorimit, do të përfshihet si burim i të ardhurave të përligjura. Çfarë kuptohet me para fizike në gjendje të lirë: kjo është shuma e përgjithshme e (kartë)monedhave që ka një person jashtë çdo llogarie bankare ose ndonjë institucioni tjetër financiar; këto janë (kartë) monedhat fizike që një person mund të ketë grumbulluar në shtëpinë e tij, në një gropë në oborrin e pasmë ose të mbajtur në një vend fizik. Zakonisht shuma e saktë e parave në dorë në datat e fillimit dhe përfundimit të periudhës së hetimit është pothuajse e pamundur të përcaktohet. Megjithatë, e rëndësishme është të bëhen llogaritë më të përafërta të mundshme të parasë në dorë në këto data. Kjo

mund të arrihet me intervistimin e të dyshuarit, këqyrjen e dokumenteve të tilla si pasqyrat financiare të paraqitura nga i dyshuari dhe deklarimet e pasurisë të kërkuara nga ligji. Shpesh këqyrja e këtyre të dhënave na bëjnë të arrijmë një përllogaritje të përafërt të shumës më të madhe të parasë fizike në gjendje.

Çfarë lloj zërash duhet të përfshihen në pjesën Përdorimi i Burimeve dhe në fletën e punës të emërtuar Përdorimi? Kuadratet 9 dhe 10 japin disa shembuj të këtyre zërave:



- Blerja e një aseti regjistrohet si Përdorim. Për shembull, në rast se një person blen një veturë për 500,000 me para fizike ose çek bankar, atëherë kjo shumë do të përfshihej në fletën e punës si përdorim. Megjithatë, në rast se një person blen një aset, për shembull shtëpi, dhe merr kredi për një pjesë të çmimit të blerjes, do të ishte më mirë të përfshihej vetëm shuma faktike që është paguar nga ky person. Me fjalë të tjera, në rast se ky person blen një shtëpi të re për 45,000,000, por paguan vetëm 10,000,000 si parapagim nga fondet e veta, dhe merr kredi në një bankë për pjesën e mbetur prej 35,000,000, atëherë në pjesën Përdorimi duhet të shënoni vetëm 10,000,000. Shuma e kredisë nuk nevojitet të përfshihet në pjesën e burimit, sepse personi nuk e ka ndryshuar destinacionin e këtyre fondeve;

- Të gjitha shpenzimet personale për jetesë që mund të dokumentohen me prova, do të jenë Përdorim. Kjo do të përfshijë shumat e paguara për qira, produkte sigurimi dhe blerje për tesha, ushqim ose ndonjë artikull tjetër personal;

- Pagesat për karta krediti duhet të regjistrohen si përdorim. Është e rëndësishme të shënohet se vetëm pagesat duhet të regjistrohen, jo totali i blerjeve. Për shembull, gjatë një periudhe një mujore, personi mund të ketë blerje në shumën totale prej 500,000, por ka bërë vetëm një pagesë prej 10,000. Në këtë rast vetëm 10,000 do të ishin përdorim, kurse totali i blerjeve ose bilanci i kartës së kreditit nuk regjistrohet.

Kuadrati i mëposhtëm jep shembuj të tjerë të zërave që duhet të përfshihen në pjesën Përdorimi:



- Paratë e investuara në aksione, bono ose ndonjë lloj tjetër investimi duhet të përfshihen thjesht si Përdorim;
- Dhuratat për të tjerë, udhëtimet ose ndonjë lloj tjetër shpenzimi, që mund të dokumentohen plotësisht, do të jetë përdorim fondesh;
- Siç u përmend më lart, bilanci në mbyllje i çdo llogarie bankare do të përfshihet si përdorim. Ky do të jetë bilanci i saktë në ditën e fundit të periudhës së hetimit;
- Përllogaritja më e mirë, bazuar në faktet e përfshira në prova, për paranë fizike në gjendje në datën mbyllëse të periudhës, do të jetë përdorim;
- Pagesat e bëra për kreditë janë gjithashtu përdorim.

Kuadrati 11 liston mbrojtjet kryesore që zakonisht ngrihen në shqyrtim gjyqësor në lidhje me përfshirjen e llogaritjes së burimit dhe përdorimit. Kuadrati është një shpjegim i shkurtër i masave të nevojshme për të kapërcyer ose kundërshtuar secilën prej mbrojtjeve që mund të ngrihen në shqyrtim gjyqësor.



- Siç u përmend më lart, paraja në dorë mund të provohet me vështirësi. Prandaj shpesh ky është kundërshtimi i parë që do t'u bëjë mbrojtja rezultateve të burimit dhe përdorimit. Mbrojtja do të pretendojë se në fillim të periudhës personi kishte një shumë të madhe parash të fshehura dhe se është burimi i parave në dorë ai që është përdorur për të bërë shpenzimet që janë renditur në llogaritje. Në rast se provat e paraqitura nga mbrojtja janë të besueshme, atëherë mbi prokurorinë do të bjerë barra e hedhjes poshtë së asaj shume të pretenduar të parasë në dorë;

- Huat ose dhuratat janë një mbrojtje tjetër e përdorur shpesh për të kundërshtuar llogaritjen. Pretendimi i mbrojtjes do të jetë se personi ka siguruar shuma të mëdha huash ose dhuratash të padokumentuara nga burime private, të tilla si miqtë ose të afërmit, dhe ky është burimi i fondeve që është përdorur për të bërë shpenzime;

- Një mbrojtje tjetër e zakonshme është se pasuritë që pretendohet se janë blerë nga subjekti, faktikisht janë në pronësi të një personi tjetër. Në fakt, provat e dokumentuara mund të tregojnë se pasuritë janë regjistruar në emër të atij personi tjetër. Do të jetë detyrë e prokurorisë të provojë se paratë e përdorura për të paguar këto pasuri faktikisht e kanë origjinën tek subjekti, kurse personi tjetër është thjesht zotërues sa për emër.

Seanca praktike rreth burimit dhe përdorimit

Në vijim të leksionit të këtij moduli, do të përdoret një ushtrim i shkurtër praktik për të testuar njohuritë e pjesëmarrësve. Ky nuk do të jetë test me nota. Ky ushtrim përbëhet nga një deklarim i fakteve të lidhura me hetimin e një personi fiktiv (shih skedarin "PE – i vogël – Shqipëri" në dosjet e pjesëmarrësve). Në këtë dokument ka 15 zëra. Pjesëmarrësit duhet të lexojnë çdo zë dhe të përcaktojnë nëse ka informacion financiar që duhet të përfshihet në përllogaritjen e burimit

dhe të përdorimit. Pjesëmarrësit duhet të përdorin fletën elektronike të punës për të hyrë në të dhënat financiare në pjesën përkatëse të burimit ose përdorimit (shih skedarin "Fleta e punës B dhe P – Shqipëri" në dosjet e pjesëmarrësve). Ky dokument Excel është formatuar me shabllonin Burimi dhe Përdorimi, përfshirë formulat matematikore. Pjesëmarrësve duhet t'u caktohen afërsisht 30 minuta për të përfunduar këtë seancë praktike dhe, po të jetë e nevojshme, pjesëtarët e një grupi mund të punojnë bashkë.

"Zgjidhja B dhe P - Shqipëri" në PowerPoint përmban përgjigjet e problemit të seancës praktike. Çdo kuadrat në PowerPoint tregon zgjidhjen individuale për çdo zë, me një numër reference. Ky PowerPoint duhet të mbrohet me fjalëkalim dhe të përfshihet në dosjet e pjesëmarrësve, që janë instaluar në të gjithë kompjuterët. Kjo nuk do t'i lejonte pjesëmarrësit të gjejnë zgjidhjen ndërkohë që janë duke punuar me problemin.

Shumica e përgjigjeve të çdo zëri janë vetë-shpjeguese; megjithatë, disa syresh do të kërkojnë shpjegim dhe diskutim për disa gabime.

- Zëri 1: Derdhja e çimentos nuk është përfshirë sepse ajo u pagua në vitin 2009;
- Zëri 2: Asnjë veprim, sepse toka është blerë në vitin 2009;
- Zëri 3: Asnjë veprim, sepse vlera e tokës nuk është transaksion, një vlerë e përllogaritur nuk përfshihet asnjëherë në burim dhe përdorim.
- Zëri 4: Vlera e shtëpisë së trashëguar nuk është burim, sepse nuk ka fonde të siguruara nga kjo shtëpi – ajo nuk është shitur, as është marrë ndonjë kredi kundrejt saj.
- Zëri 5: Bilanci në çelje për këtë llogari më 1 janar 2010 është zero, sepse llogaria nuk ishte hapur në këtë datë. Një gabim i zakonshëm është dëshira për të përfshirë depozitën fillestare në llogari më 5 shkurt si bilanc në çelje. Kjo depozitë në para nuk ka lidhje me bilancin e llogarisë më 1 janar 2010 që është data e fillimit të periudhës së hetimit. Krahas kësaj, depozita në para nuk është burim i ligjshëm i ditur i të ardhurave. Prandaj në asnjë situatë nuk do të përfshihej si burim i fondeve.
- Zëri 6: Është e nevojshme të përfshihen vetëm lëvizjet faktike që subjekti i hetimit u ka bërë parave. Në këtë rast kjo do të përfshinte vetëm parapagimin fillestar për shtëpinë dhe këstet e mëpasme mujore të kredisë. çmimi i blerjes ose shuma e kredisë për shtëpinë nuk është e nevojshme të përfshihet. Subjekti nuk kishte asnjëherë mundësinë t'i përdorte paratë e kredisë për shtëpinë sipas dëshirës së tij, prandaj nuk duhet të shënohet si burim fondesh.
- Zëri 7: Interesi i fituar nga llogaria është burim i ligjshëm dhe i ditur i të ardhurave. Edhe sikur të gjitha paratë e depozituara në llogari të ishin para ryshfeti, interesi i fituar nga llogaria është nga një burim i njohur dhe i ligjshëm. Interesi nuk është para ryshfeti. Formula do të na japë

shumën e përgjithshme të të ardhurave të kundërligjshme të siguruara nga subjekti gjatë periudhës së hetimit;

- Zëri 8: Çdo transaksion specifik këtu është listuar si burim ose përdorim. Gjatë vitit 2010, ai bëri tre pagesa mujore në shumën e përgjithshme 510,000. Të ardhurat nga shitja e veturës në vitin 2010 janë burim i ligjshëm dhe i ditur i fondeve (7,800,000 në para fizike). Pagesa e fundit për kredinë (7,120,000 në para fizike) është përdorim. Meqenëse nuk dimë çfarë bëri me të ardhurat e tjera të tepruara nga shitja, kjo shumë (680,000) nuk mund të përfshihet si përdorim.

- Zëri 9: Blerja varkës është përdorim edhe pse paratë ia dha hua së motrës. Në fakt, nëse paratë iu dhanë vërtet hua së motrës, kjo mund të listohej në pjesën e përdorimit si "hua për motrën".

- Zëri 10: Vetëm pagesa në kartë krediti duhet të pasqyrohet si përdorime. Bilanci në çelje, bilanci në mbyllje dhe tarifat mujore nuk duhet të përfshihen në përllogaritje. Vetëm lëvizjet faktike të parave (pagesat) duhet të përfshihen.

- Zëri 11: Vetë-shpjegues;

- Zëri 12: Vetë-shpjegues;

- Zëri 13: Vetë-shpjegues;

- Zëri 14: Vetë-shpjegues;

- Zëri 15: Vetë-shpjegues.

11. Mekanizmat e konfiskimit të pasurive

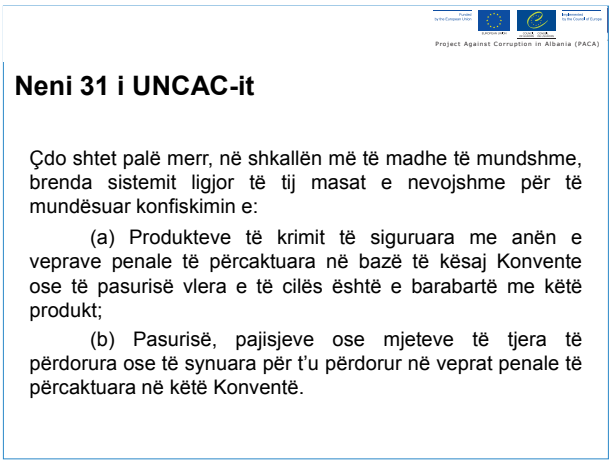
Vendosja e "Mekanizmave të rikthimit të pasurisë" në fund fare të programit është e ngjashme me jetën reale. Rikthimi i pasurisë nuk ndodh aty për aty, ai është hapi i fundit i një procesi shumë të gjatë, që përfshin gjurmimin dhe zbulimin e aseteve, ndihmën juridike të ndërsjellë, sigurimin e nxjerrjes së vendimit nga gjykata dhe së fundi rikthimin e pasurisë së vjedhur.

Në këtë fazë pjesëmarrësit duhet t'i jenë afruar fundit të ushtrimit praktik– ose ta kenë mbaruar, dhe ajo që ka mbetur është të diskutojnë rrugët e ndryshme në të cilat ata mund të rikthejnë produktet e veprimtarisë kriminale. Diskutimi do të shkojë nga problemet e përgjithshme në ato të veçanta, nga praktika e përgjithshme ndërkombëtare në atë që është e disponueshme në Shqipëri.

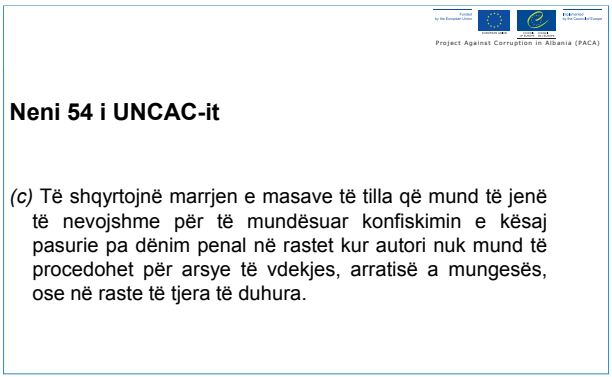
Kuadrati 2 thekson se rikthimi i pasurisë është përqendrimi kryesor i UNCAC-it. Ky kuadrat u referohet kapitujve II, III, IV dhe V në terma të përgjithshëm. Trajnuesi duhet t'i lexojë këta kapituj dhe të njihet nga afër me përmbajtjen e tyre.



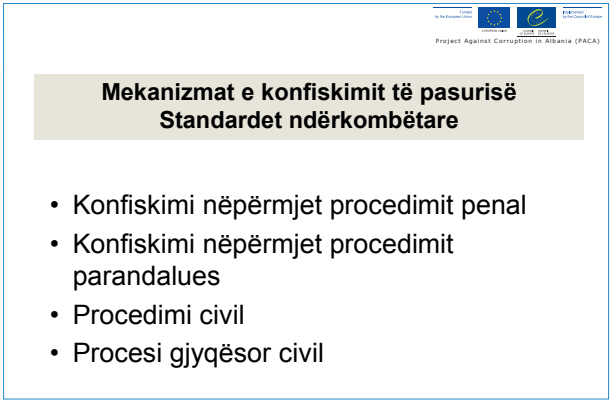
Kuadrati 3 i referohet Nenit 31 të UNCAC-it (të perifrazuar) se çdo shtet palë duhet të marrë masat e nevojshme për të mundësuar konfiskimin e produkteve dhe mjeteve të krimit ose të vlerës së barabartë. Trajnuesi duhet të njihet nga afër me këtë nen.



Kuadrati 4 i referohet Nenit 54 të UNCAC-it, që i nxit shtetet palë të miratojnë legjislacion për konfiskim të pasurisë pa dënim penal në raste të caktuara.



Kuadrati 5 liston katër mekanizmat kryesorë për rikthimin e pasurisë së vjedhur. Disa vende mund t'i kenë të katër këta mekanizma, ndërsa të tjera mund të kenë vetëm një. Secili prej të katër mekanizmave do të diskutohet individualisht dhe në fund do të krahasohen të gjithë.



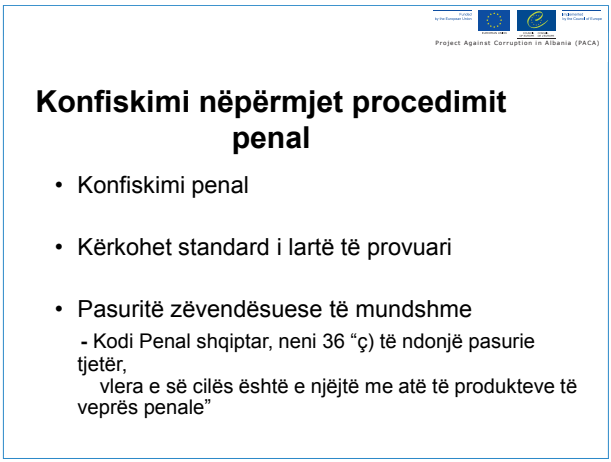
Mekanizmi i parë, i përbashkët për të gjitha sistemet, është konfiskimi penal, që bazohet në dënimin e personit nga gjykata (kuadrati 6 më poshtë). Kjo mbështetet në parimin e përgjithshëm të së drejtës, i cili përcakton se askush nuk duhet të përfitojë nga shkeljet e tij. Ky mekanizëm ka tre karakteristika kryesore:

- **Ai kërkon dënim penal**: Mbështetja e konfiskimit në një dënim penal nënkupton një sërë hollësish të cilat lypset të zgjidhen. Kjo do të thotë që veprimi të jetë *in personae*, me fjalë të tjera, që veprimi të jetë kryer kundër personit. Në rast se ky person ka vdekur ose është në arrati, veprimi humbet. Po kështu, për shkak se kemi të bëjmë me një proces penal, dispozitat e kufizimeve do të jenë subjekt i procedurës penale, që do të thotë se ajo ka shumë të ngjarë të jetë shumë e kufizuar.

- **Standardi i provës është penal:** Kjo do të thotë që ai është shumë i lartë. Në rast se kërkohet dënim, atëherë të gjitha faktet duhet të provohen përtej dyshimit të arsyeshëm. Arsyeja është se është në rrezik liria e individit dhe, për këtë arsye, nuk duhet të ketë dyshim lidhur me fajin e tij.

- **Barra e provës bie mbi shtetin:** Përsëri, ky veprim është *in personae*, liria e lëvizjes së individit mund të kufizohet në fund të këtij procesi. Kjo i shtrëngon kontrollet mbi makinerinë e shtetit dhe rrit garancitë për individin. Shteti duhet të provojë përtej dyshimit të arsyeshëm pjesëmarrjen e të pandehurit në veprën penale.

Dispozita e Nenit 36 të Kodit Penal Shqiptar për pasuritë e zëvendësueshme është shumë e rëndësishme. Ajo e lejon gjykatën të nxjerrë një urdhër konfiskimi për pasuritë jo drejtpërdrejt të lidhura me veprën penale kryesore, kur nuk mund të përcaktohet vendndodhja e produkteve të drejtpërdrejta të veprës penale.



Kuadrati 7 nënvizon konfiskimin pa dënim penal. Zakonisht ky proces haset në vendet e së drejtës anglo-saksone. Megjithatë, vitet e fundit një numër vendesh të së drejtës civile kanë miratuar forma të ndryshme të konfiskimit pa dënim penal. Ai quhet gjithashtu *in rem*, sepse piketon pasuritë ose është "kundër objektit" dhe jo individit.

Neni 54(1)(c) i UNCAC tregon se çdo shtet anëtar duhet:

> "të shqyrtojë marrjen e masave të tilla që mund të jenë të nevojshme për të mundësuar konfiskimin e kësaj pasurie pa dënim penal në rastet kur autori nuk mund të procedohet për arsye të vdekjes, arratisë ose mungesës ose në raste të tjera të duhura."

Konfiskimi pa dënim penal zakonisht ka standard më të ulët të provës se konfiskimi me dënim penal. Në Shqipëri kërkohet vetëm dyshim i arsyeshëm për të sekuestruar asetin dhe pastaj barra kalon tek pronari i pasurisë për të provuar që ajo është fituar me fonde të ligjshme. Në rast se pronari dështon në këtë barrë, atëherë gjykata mund të nxjerrë urdhër konfiskimi.

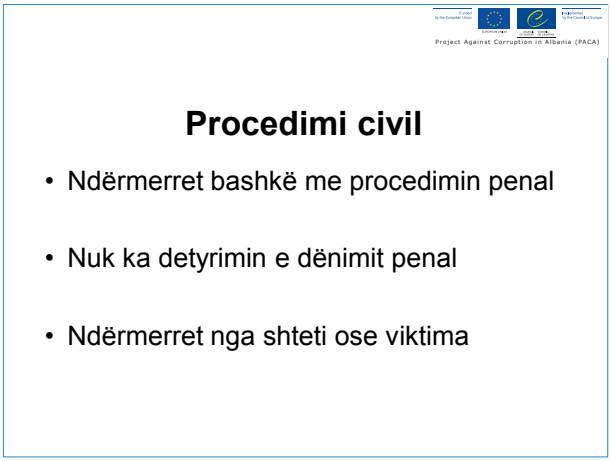
Disa vende kanë ligje pa dënim penal, të cilat zbatohen vetëm në lloje të caktuara rastesh, për shembull, kur i pandehuri ka vdekur ose është në arrati. Ligji Anti-mafia në Shqipëri e lejon këtë lloj konfiskimi për lloje të kufizuara veprash penale. Vende të tjera, të tilla si Shtetet e Bashkuara, lejojnë konfiskimin pa dënim penal në shumicën e rasteve.



Kuadrati 8 më poshtë u referohet procedimeve civile. Këto janë shumë të veçanta për vendet e së drejtës civile, bazuar në traditën e Napoleonit. Megjithëse qëllimi i procedimit civil është zhdëmtimi, ai nuk është i njëjtë si procesi gjyqësor civil, dhe kjo duhet të theksuar. Procedimi civil ecën paralel me hetimin penal. Gjatë fazës hetimore të procesit, viktima (në rastet e korrupsionit, ky do të ishte shteti) mund të merret si palë civile në proces. Procedimi civil ka sukses vetëm nëse ka sukses hetimi penal dhe arrin deri në shqyrtimin gjyqësor, sepse ato janë i njëjti proces dhe i njëjti gjyqtar do t'i gjykojë të dyja. Në rast se në ndonjë moment hetimi penal ndalon para se të arrijë fazën e shqyrtimit gjyqësor, edhe procedimi civil ndalon. Megjithatë, rast se zhvillohet shqyrtim gjyqësor dhe i pandehuri shpallet i pafajshëm, kjo nuk nënkupton që ai nuk mund të shpallet civilisht fajtor. Procedimi civil mund të vlerësohet si një hibrid ndërmjet konfiskimit me dënim penal dhe konfiskimit pa dënim penal.

Është e dobishme që procesi penal të përfytyrohet si një lokomotivë, kurse procedimi civil si një vagon bashkëngjitur lokomotivës. Procedimi civil nuk mund të lëvizë përpara pa lëvizur lokomotiva. Ai ka nevojë për lokomotivën e cila e dërgon deri në stacionin e fundit, që është shqyrtimi gjyqësor. Me të arritur të dy në këtë "stacion të fundit" ata mund të arrijnë zgjidhje të ndryshme nga njëri-tjetri.

Procedimet civile janë mjet shumë i dobishëm për riatdhesimin e pasurisë, sepse vendet viktimë mund të bëhen palë civile në një proces penal, me qëllim që të rifitojnë pasuritë në fund të procesit gjyqësor.



Kuadrati 9 më poshtë u referohet proceseve gjyqësore civile. Kur procedimi penal nuk është i mundur ose i zbatueshëm dhe rikthimi civil i pasurisë është i pamundur, viktima ose shteti mund të kenë nevojë t'i drejtohen procesit gjyqësor civil. Qëllimi i kësaj është të ofrojë një rekurs ose duke i kërkuar të paditurit të paguajë dëmshpërblim, ose për rikthimin e pasurive paditësit.

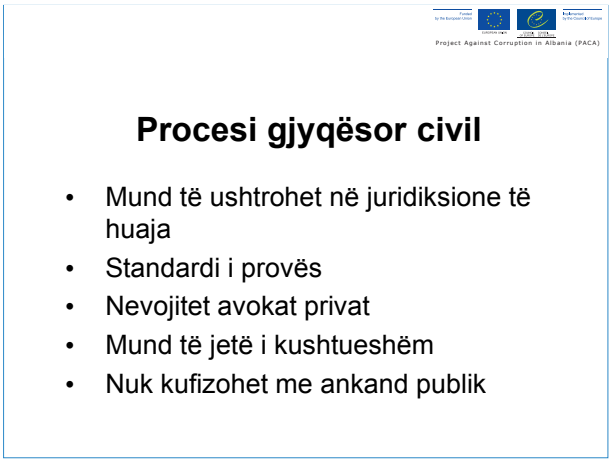
Përparësitë e ndjekjes së rrugës së procedimit civil janë se paditësi ruan kontroll më të madh mbi çështjen gjyqësore, barra e provës është më e ulët se në çështjet penale, se zakonisht mund të bëhen më shumë deduksione, se mungesa e të paditurit nuk është zakonisht pengesë për procedim dhe se ekzistojnë kompetenca shumë më të mëdha për të sekuestruar dhe ngrirë dokumentet dhe pasuritë.

Mangësitë përfshijnë shpenzimet e ndjekjes së rrugës së procedimit civil dhe se ndonjëherë provat e siguruara nëpërmjet ndihmës juridike të ndërsjellë nuk mund të përdoren në procesin gjyqësor civil.

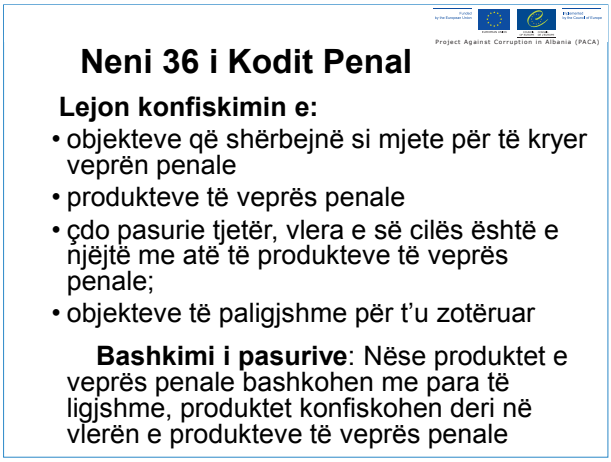
Ky mekanizëm ligjor nuk varet nga bashkëpunimi qeveri me qeveri nëpërmjet NJN-së penale. Në lidhje me pasuritë e huaja, një shtet mund të ngrejë padi private në gjykatat civile të juridiksionit të huaj ku ndodhen pasuritë e fituara në mënyrë korruptive. Procesi civil ka qenë veçanërisht i suksesshëm në çështje gjyqësore ndërkombëtare me zyrtarë publikë, ku dënimi penal i korrupsionit është i vështirë ose i pamundur për t'u siguruar. Përfitimet e procedimit civil përfshijnë standardin më të ulët të provës dhe mungesa e të pandehuri nuk shërben si pengesë të të vazhduar me procesin gjyqësor. Gjykata është e kënaqur sa kohë që i pandehurit është njoftuar për seancën gjyqësore brenda afatit dhe në mënyrë të rregullt.

Gjykatat civile ruan disa prej përfitimeve të procedimit penal, përfshirë kompetencën për të ngrirë, për të zbuluar fshehtësinë e të dhënave bankare, dhe madje në disa raste për të lëshuar urdhër kontrolli / sekuestrimi. Për më tepër, ndaj bankave mund të lëshohen urdhra kufizues për të parandaluar shpërndarjen e pasurisë.

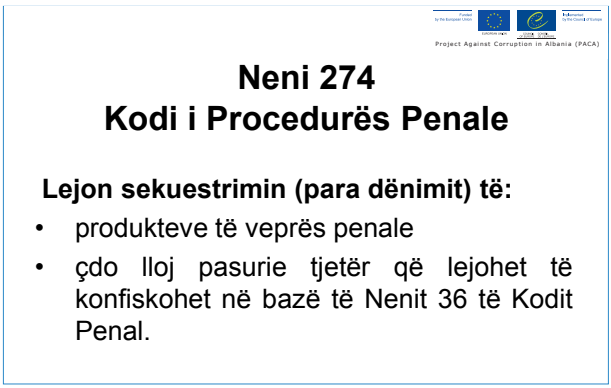
Megjithatë, ndonjëherë prokurorët dhe agjencitë e ligj-zbatimit mund të jenë më të efektshme se gjykatat civile për ngrirjen në kohë/urdhrat kufizues, dhe ato kanë kompetenca më të mëdha ndërhyrëse. Shumë profesionistë kanë vërejtur se programet e efektshme për të rikthyer pasuritë e fituara në mënyrë korruptive shpesh përdorin një paketë të bashkërenduar masash penale dhe civile, për të siguruar dhe kthyer pasuritë. Aty ku mekanizmat mund të sigurojnë, por jo të rikthejnë pasuritë, mund të ndërhyjë procedimi civil.



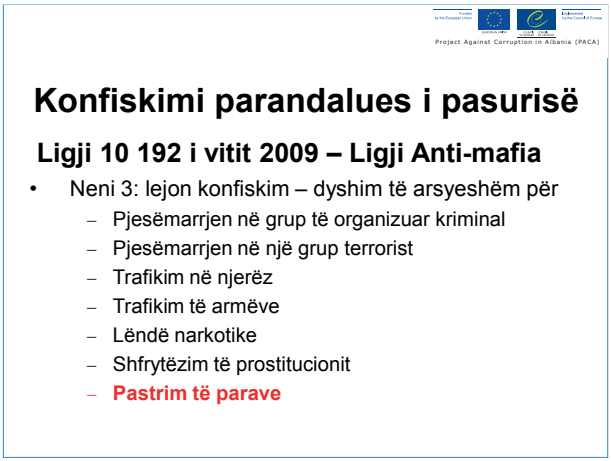
Kuadrati 10 fillon diskutimin e dispozitave të posaçme shqiptare për konfiskimin e pasurive. Neni 36 i Kodit Penal parashikon konfiskimin me procedim penal. Trajnuesi duhet të njihet mjaft mirë me këtë nen.



Kuadrati 11 i referohet Nenit 274 të Kodit të Procedurës Penale, i cili autorizon sekuestrimin para dënimit. Trajnuesi duhet ta njohë mjaft mirë këtë nen.

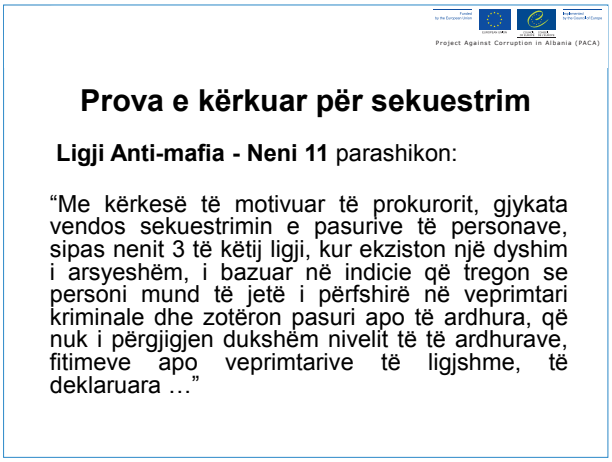


Kuadrati 12 i referohet Ligjit Anti-mafia, i cili autorizon konfiskimin parandalues për produktet e krimit që kanë të bëjnë me vepra të përcaktuar penale. Trajnuesi duhet t'i njohë mjaft mirë të gjitha këto dispozita të këtij ligji.

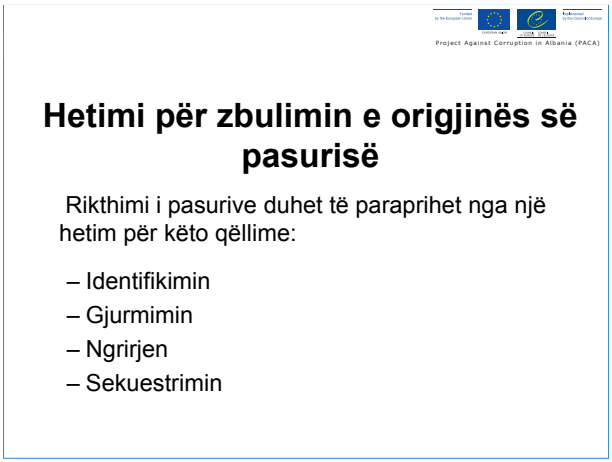


Rekomandohet që kuadratet 13, 14 dhe 15 të ruhen, por të mos përdoren (thjesht klikoni në të djathtë mbi kuadrat dhe zgjidhni opsionin "hide" [fshih]). Këto kuadrate kanë të bëjnë me teorinë se Ligji Anti-mafia mund të përdoret për të sekuestruar dhe konfiskuar pasurinë në rastet e korrupsionit, sepse këto janë vepra penale kryesore sipas dispozitave të pastrimit të parave. Kjo teori është parashtruar në Udhëzuesin për Hetimet e Krimeve të Korrupsionit dhe Atyre Financiare (OPDAT / PACA). Sigurisht kjo teori duket se ka disa merita, por nuk duket se po pranohet menjëherë nga procedimi penal dhe gjyqësori. Kuadratet janë të mundshme për të parë nëse trajnuesi dëshiron ta ngrejë këtë çështje dhe të ngjallë diskutimin e pjesëmarrësve.

Kuadrati 16 më poshtë thekson se hetimi financiar që tregon se një person ka pasuri të mëdha, të cilat i tejkalojnë mundësitë e ligjshme të tij, mund të përdoret për të krijuar dyshimin e arsyeshëm, çka i hap rrugën përdorimit të Ligjit Anti-mafia. Ky është një shembull se si mund të përdoret me efektivitet metoda e burimit dhe përdorimit për vërtetimin e të ardhurave.



Kuadrati 17 shërben për të rikujtuar se konfiskimi i pasurive kërkon gjurmim të thelluar dhe zbulim të produkteve të veprës penale, si dhe identifikim dhe prova të veprës penale kryesore.



12. Përgatitja për shqyrtimin gjyqësor

Pas përfundimi të hetimit të kazusit të simuluar, çdo grupi duhet t'i caktohet si detyrë përgatitja e dy prezantimeve lidhur me organizimin e kazusit. Çdo prezantim duhet të zgjasë 5 deri në 7 minuta. Këto prezantime të veçanta do të listohen më poshtë në këtë pjesë.

Ushtrimi praktik u hetua si një çështje e ndërlikuar. Megjithatë ai mund të ndahet lehtësisht në tre pjesë të dallueshme:

1. Kredia e miratuar nga DFID për Qeverinë e Shqipërisë, që përfshiu blerjen e pajisjeve minerare. Kjo do të quhet "Skema Loadmaster".

2. Kontratat që Ministria e Zhvillimit të Brendshëm i dha kompanisë Albanian Logging dhe International Timber si rezultat i pagesave të kërkuara të ryshfetit. Kjo do të quhet "Skema e Ryshfetit".

3. Kontratat e kërkimeve minerare, që Ministria e Zhvillimit të Brendshëm i dha kompanisë Global Mining. Kjo do të quhet "Skema e Global Mining".

Prezantimet, të cilat do të jepen ditën e fundit, do të vijojnë konceptin e përgjithshëm të një shqyrtimi gjyqësor, por nuk do të jenë shqyrtim gjyqësor i simuluar. Qëllimi i tij është t'i mundësojë pjesëmarrësit të demonstrojnë njohuritë e tyre në mënyrë ndërvepruese dhe dinamike. Prezantimet do të jenë në tre kategoritë të përgjithshme, në vijim të procesit të një shqyrtimi gjyqësor; 1) vështrim i përgjithshëm i kazusit (i ngjashëm me deklaratën e hapjes), 2) paraqitja e provave për të vërtetuar çdo akuzë, 3) dhe provat e kërkuara për të zbuluar dhe konfiskuar pasuritë. Në vijim po japim një përshkrim të kategorive të përgjithshme;

- Tre prezantimet e para do të jenë të ngjashme me deklaratën e hapjes së shqyrtimit gjyqësor lidhur me skemat e përmendura më lart. Secili prej tyre do të bëjë një përshkrim të përgjithshëm të skemës specifike që gjurmon dhe zbulon ecurinë e parave dhe ilustron mekanizmat e pastrimit të parave. Në këto prezantime nuk do të përmendet asnjë provë.
- Përshkrimet e përgjithshme të skemave do të vijojnë me 4 prezantime të provave që do të vërtetojnë akuza të ndryshme të korrupsionit dhe pastrimit të parave. Këto 4 prezantime, të cilat janë quajtur prezantimet e elementeve të veprës penale, do të përbëhen nga 3 kërkesa të qarta e të dallueshme.
  - Kërkesa e parë është që prezantuesi të deklarojë dispozitën penale për shkeljen e së cilës akuzohet i pandehuri. Për shembull, "Ne e akuzojmë të pandehurin me një akuzë të pastrimit të parave, në shkelje të Nenit 287 (1)a."
  - Kërkesa e dytë është që elementet e këtij krimi të deklarohen qartë (jo thjesht duke lexuar dispozitën). Për shembull, "Elementet e Nenit 287 janë:
    - Që ka pasur këmbim ose transferim të një pasurie
    - Pasuria e përfshirë në këmbim ose transferim ka qenë produkt i një krimi
    - Personi që ka bërë këmbimin ose transferimin kishte dijeni se produktet ishin nga krimi

- Qëllimi i këmbimit ose transferimit ishte të mbulohej ose fshihej origjina e pasurisë së përfshirë në transaksion
  - Kërkesa e tretë është se prezantuesi duhet të tregojë prova konkrete, duke përmendur numrin e dokumentit që do të provojë çdo element. Çdo element duhet të provohet një për një.

- Tre prezantimet e fundit do të jenë gjurmimi dhe zbulimi i blerjes së pasurive që u fituan me produktet e krimit. Secili prej këtyre prezantimeve duhet të fillojë me identifikimin e pasurisë konkrete dhe pastaj të gjurmojë dhe zbulojë çdo transaksion financiar deri tek të ardhurat e kundërligjshme, duke e lidhur në këtë mënyrë pasurinë me sjelljen kriminale në themel të krimit. Çdo transaksion duhet të shënohet me numrin përkatës të provës (numrin e dokumentit).

Detyrat e prezantimit bazohen në idenë se klasa do të ketë 5 grupe. Sugjerohet që trajnuesi të caktojë këto detyra (2 për grup):

Grupi #1 Këtij grupi do t'i caktohen dy prezantime lidhur me pjesën e kazusit që ka të bëjë me LoadMasters. Pjesëmarrësve do t'u caktohen këto detyra:

Anëtari i ekipit #1 do të bëjë një përshkrim të përgjithshëm të Skemës LoadMasters (e ngjashme me deklaratën e hapjes në shqyrtim gjyqësor). Shpjegimi i kësaj skeme duhet të përfshijë përvetësimin e fondeve nëpërmjet LoadMasters, llogarinë bankare zvicerane dhe Indian Ocean Faktiors, dhe të përshkruajë se si i pandehuri e fitoi në mënyrë anonime ALMO shpk, dhe blerjen e shtëpisë së pushimit nëpërmjet ALMO-s. Ky ushtrim do të ndihmojë procedimin penal në organizimin me qartësi të çështjes nga ana e tij dhe në kuptimin e skemës së plotë që duhet të vërtetohet.

Anëtari i ekipit #2 do të bëjë prezantimin e elementeve të veprës penale. Ekipi do të përzgjedhë një akuzë për korrupsion (mundësisht Neni 248, Shpërdorimi i detyrës). Ai do të deklarojë akuzën dhe pastaj do të përcaktojë qartë çdo element të kësaj vepre penale. Pjesa e fundit e kësaj detyre do të jetë paraqitja e provave që vërtetojnë çdo element. Provat, sipas numrit të dokumentit, duhet të përputhen qartë me çdo element.

Grupi #2 Këtij grupi do t'i caktohen dy prezantime lidhur me skemat e ryshfetit. Pjesëmarrësve do t'u caktohen këto detyra:

Anëtari i ekipit #1 do të bëjë një përshkrim të përgjithshëm të skemës së ryshfetit. Shpjegimi i kësaj skeme duhet të përfshijë si u kërkuan ryshfetet, përfitimin e siguruar nga Ministri, qëllimi i ryshfeteve dhe një përshkrim të përgjithshëm si u fituan pasuritë.

Anëtari i ekipit #2 do të bëjë prezantimin e elementeve të veprës penale. Ekipi do të përzgjedhë një akuzë për korrupsion (mundësisht Nenin 260, Korrupsioni pasiv i zyrtarëve të lartë shtetërorë). Prezantuesi do të deklarojë akuzën dhe pastaj do të përcaktojë qartë çdo element të kësaj vepre penale. Pjesa e fundit e kësaj detyre do të paraqesë provat që vërtetojnë çdo element. Provat, sipas numrit të dokumentit, duhet të përputhen në mënyrë të qartë me çdo element.

Grupi #3 Këtij grupi do t'i caktohen dy prezantime lidhur me skemën e Global Mining. Pjesëmarrësve do t'u caktohen këto detyra:

Anëtari i ekipit #1 do të bëjë një përshkrim të përgjithshëm të skemës Global Mining. Shpjegimi i kësaj skeme duhet të përfshijë pagesat në llogarinë e RG Horman, dokumentet kontabël të Global Mining, përfitimin e siguruar nga Ministri, tentativën për të fshehur llogarinë e RG Horman në emrin e vëllait dhe transaksionet e fshehta të përdorura për blerjen e tokës nga Ministri.

Anëtari i ekipit #2 do të bëjë prezantimin e elementeve të veprës penale. Ekipi do të përzgjedhë një akuzë të pastrimit të parave (mundësisht Nenin 287 (1) a). Prezantuesi do të deklarojë akuzën dhe pastaj do të përcaktojë qartë çdo element të kësaj vepre penale. Pjesa e fundit e kësaj detyre do të jetë paraqitja e provave që vërtetojnë çdo element. Provat, sipas numrit të dokumentit, duhet të përputhen qartë me çdo element.

Grupi #4 Këtij grupi do t'i caktohen dy prezantime lidhur me Pjesën e çështjes që ka të bëjë me LoadMasters. Pjesëmarrësve do t'u caktohen këto detyra:

Anëtari i ekipit #1 do të bëjë prezantimin e elementeve të veprës penale. Ekipi do të përzgjedhë një akuzë të pastrimit të parave (mundësisht Nenin 287 (1) a) lidhur me pjesën e çështjes që ka të bëjë me LoadMasters. Prezantuesi do të deklarojë akuzën dhe pastaj do të përcaktojë qartë çdo element të kësaj vepre penale. Pjesa e fundit e kësaj detyre do të jetë paraqitja e provave që vërtetojnë çdo element. Provat, sipas numrit të dokumentit, duhet të përputhen qartë me çdo element. Një pikë e rëndësishme që vlen të nënvizohet këtu është se duhet të zgjidhet një "këmbim ose transferim" (një transaksion) që është qartazi produkt i një krimi. Për shembull, paratë e transferuara nga LoadMasters në llogarinë zvicerane nuk janë transaksion me produkte të krimit. Këto transaksione janë vepra kryesore penale (përvetësimi i fondeve që ka sjellë si pasojë shkeljen e shpërdorimit të detyrës zyrtare). Me t'u kaluar në llogarinë zvicerane, paratë bëhen tani produkte të veprës penale. Të gjitha transaksionet nga ky moment e tutje (pagesat jashtë llogarisë zvicerane) mund të jenë transaksione për pastrim parash, nëse mund të vërtetohen të gjitha elementet. Një "transferim" i mirë për të zgjedhur për këtë prezantim mund të jenë pagesat nga llogaria zvicerane që në fund u përdorën për blerjen e shtëpisë së pushimit të ALMO-s. Arsyeja është se këto transferime mund të provohet se janë tentativë për të mbuluar ose fshehur burimin e parave (llogaria e kompanisë guaskë në Zvicër, blerja anonime e kompanisë ALMO dhe blerja e çeqeve bankare me paratë nga llogaria zvicerane).

Anëtari i ekipit #2 do të shpjegojë blerjen e shtëpisë së pushimit në pronësi të ALMO shpk dhe bazën për konfiskimin e saj. Kjo do të realizohet duke i kërkuar anëtarit të ekipit të paraqesë një përmbledhje të këtyre provave që tregojnë qartë lidhjen ndërmjet blerjes së shtëpisë dhe veprimtarisë së kundërligjshme. Këtu mund të përdorej një tabelë shënimesh për të demonstruar ecurinë e parave nga veprimtaria korruptive deri në blerjen e shtëpisë në fund. Çdo lëvizje e parave duhet të mbështetet me prova, sipas numrit të dokumentit, për të vendosur qartë lidhjen me veprën penale kryesore.

Grupi #5 Këtij grupi do t'i caktohen dy prezantime lidhur me konfiskimin e pasurive. Pjesëmarrësve do t'u caktohen këto detyra:

Anëtari i ekipit #1 do të shpjegojë blerjen e pasurisë në Londër dhe bazën për konfiskimin e saj. Kjo pasuri duhet të gjurmohet nga paratë origjinale nga ryshfeti nëpërmjet agjentit të paluajtshmërive në Londër deri tek blerja faktike. Çdo

lëvizje e parave duhet të mbështetet me prova, sipas numrit të dokumentit, për të vendosur qartë lidhjen me veprën penale kryesore.

Anëtari i ekipit #2 do të shpjegojë blerjen e shtëpisë në Sun Valley, Idaho në US dhe bazën për konfiskimin e saj. Kjo do të realizohet duke i kërkuar anëtarit të ekipit të paraqesë përmbledhje të provave që tregojnë qartë lidhjen ndërmjet blerjes së shtëpisë dhe veprimtarisë së kundërligjshme. Këtu mund të përdorej një skemë për të demonstruar ecurinë e parave nga veprimtaria korruptive deri në blerjen e shtëpisë në fund. Çdo lëvizje e parave duhet të mbështetet me prova, sipas numrit të dokumentit, për të vendosur qartë lidhjen me veprën penale kryesore.

Rekomandohet që prezantimet të bëhen sipas kësaj radhe:

1. Përshkrim i përgjithshëm i skemës së LoadMasters
2. Përshkrim i përgjithshëm i skemës së ryshfetit
3. Përshkrim i përgjithshëm i skemës së Global Mining
4. Elementet e veprës penale – një akuzë për korrupsion në lidhje me skemën e LoadMasters.
5. Elementet e veprës penale – një akuzë për korrupsion në lidhje me skemën e ryshfetit.
6. Elementet e veprës penale – një akuzë për pastrim të parave në lidhje me skemën e LoadMasters.
7. Elementet e veprës penale – një akuzë për pastrim të parave në lidhje me skemën e Global Mining.
8. Baza për konfiskimin e saj - blerja e pasurisë në Londër
9. Baza për konfiskimin e saj - blerja e shtëpisë së pushimit në pronësi të ALMO shpk.
10. Baza për konfiskimin e saj - blerja e shtëpisë në Sun Valley, Idaho në SHBA.

Detyra e prezantimeve duhet të zhvillohet pasdite, në ditën e parafundit të programit. Pjesëmarrësve duhet t'u jepen të paktën 3 orë për këtë përgatitje për fazën e shqyrtimit gjyqësor. Trajnuesit duhet të vëzhgojnë herë pas here ecurinë e çdo grupi dhe të sigurojnë që përgatitjet e tyre të përmbushin objektivat.

13. Prezantimet

Prezantimet e pjesëmarrësve shënojnë pikën kulmore të programit. Çdo prezantim duhet të vlerësohet dhe kritikohet nga trajnuesit dhe pjesëmarrësit.